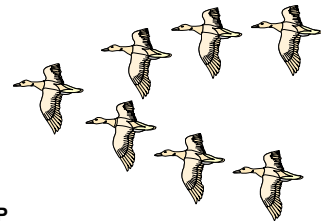
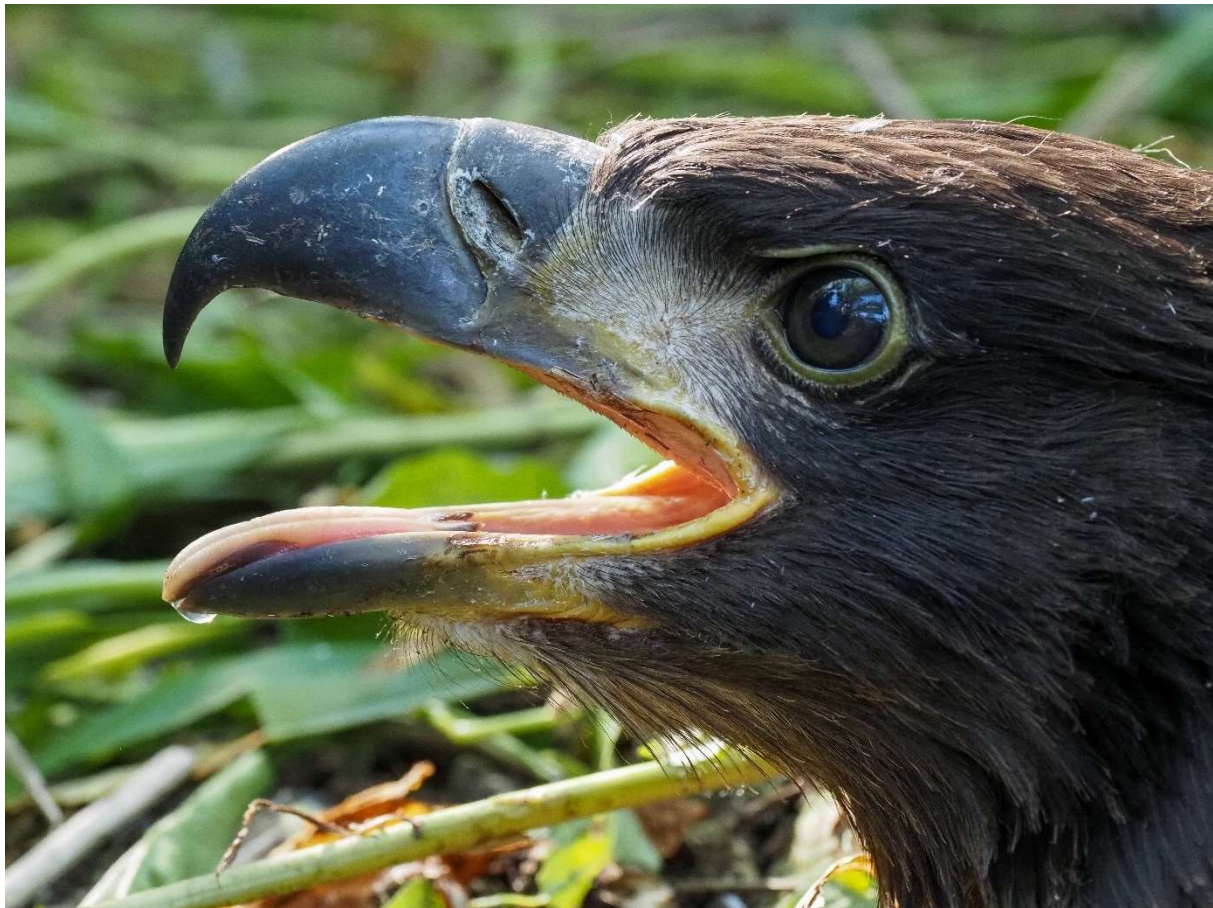

In vogelvlucht

MEDEDELINGENBLAD VAN DE VOGELWERKGROEP VAN HET HOEKSCHEWAARDS LANDSCHAP

NUMMER 45, DECEMBER 2021

Inhoud

Vooraf.....	3
Eerste broedgeval van de Zeearend in de Hoeksche Waard	4
De uilen in de Hoeksche Waard in 2021	10
Recensie “De Wilde Eend”	11
Jubileum: 10 jaar “De Knotvogels”	13
Een weergaloze dag	15
Spektakel boven de tuin.....	18
Inventarisatie broedvogels Hoogezandsche Gorzen in 2021.....	19
Opnieuw naar de Marker Wadden.....	20
Karins verdraaide Draaihalzen	21
Reuzeafstand voor Dwergstern.....	23
Trekvogeloverlast.....	24
Beschuit met muisjes!.....	25
Verslag BMP Esscheplaat 2021	27
Meer Bruine Kiekendieven dan verwacht.....	31

Bijlagen

- ❖ Bijlage 1: Verloopoverzicht van het aantal territoria per soort in de periode 1970 tot en met 2021 op de Hoogezandsche Gorzen.
- ❖ Bijlage 2 – Adressenlijst Vogelwerkgroep Hoeksche Waards Landschap.

Coverfoto: Hoeksche Waards eerste Zeearendenjong, circa 50 dagen oud. Korendijkse Slikken, Goudswaard, juni 2021, Gert Huijzers.

Vooraf

BERT-JAN LUIJENDIJK

Terwijl ik dit schrijf is het jaar 2021 alweer een eind op streek. Het is kerstavond, de adventstijd licht achter ons en we spoeden ons na enkele drukke kerstdagen naar de jaarwisseling. Het is de tijd van terugblikken, van mijmeren.

2021 werd net als 2020 gedomineerd door varianten van het inmiddels niet meer weg te denken coronavirus. Ook de schrijver dezes en zijn gezinsleden kregen er mee te maken. De klachten vielen in mijn geval gelukkig mee en ik kon het dan ook niet laten om mezelf, geheel tegen de regels in, af en toe uit te laten aan de oevers van het Haringvliet. Een plek waar ik normaliter nauwelijks iemand tegenkom en die daarnaast mogelijkheden biedt om mensen op ongevaarlijke afstand te passeren.

Het laat zich natuurlijk raden, wat zich juist dan voltrekt: je loopt opeens bekenden tegen het lijf. Bij de Haringvlietbrug bijvoorbeeld, beende een gewaardeerd lid van de vogelwerkgroep op mij af, waarbij ik geen andere keus zag dan hem tijdig een halt toe te roepen en hem ietwat beschroomd te waarschuwen dat ik besmet was. Het voelde als een heterdaadje. De aanvankelijke schaamte verdween echter al snel, toen het lid in kwestie moest bekennen op datzelfde moment óók in overtreding te zijn: hij was een ogenblik zijn quarantaineplicht ontvlucht. Brothers in crime, dat verbindt!

Overigens biedt die zuidrand van de Hoeksche Waard in het najaar meer moois dan de noordrand, dat moet ik als bewoner van de noordoever toch wel eerlijk toegeven. Te beginnen met onze best bemande en best renderende trektelpost in de Buttervlietpolder. Je zou een heel artikel kunnen schrijven over wat daar al niet is gepasseerd!

Maar met de halvering van de maximumsnelheid op de Haringvlietbrug en de navenante afname van het aantal aldaar geproduceerde verkeersdecibellen, hebben de jonge gebroeders

Groeneveld het idee postgevat Hoeksche Waards eerste trektelpost in oude luister te herstellen. En zo is de trektelpost bij de Haringvlietbrug herboren en ik weet het zeker: daar gaan we zeker meer van horen.

Maar net als je denkt dat het allemaal langs de zuidoever gebeurt, strijkt daar in het noorden van de waard, als donderslag bij heldere hemel, een raddes boszanger neer. Op amper een sabbatsreis van mijn huis nog wel. Foto's ontbreken, maar de beschrijving – hoe beknopt ook – past en de telefoonopname van de roep, hoe gebrekkig ook, sluit andere soorten resoluut uit. En na de eerste waarneming weer foetsie; zelfs dát klopt als een bus. Vermoedelijk zuidwaarts getrokken, recht over of door m'n tuin...

Hoe gaaf zo'n raddes ook is, 2021 zal voor de vogelwerkgroep niet de boeken in gaan als het jaar van de raddes of van welke andere verdwaalde passant dan ook. Dit jaar zal worden herinnerd als het jaar waarin de eerste zeearend op misschien wel het mooiste en meest afgelegen plekje van de Hoeksche Waard succesvol tot broeden kwam. Gert trakteert ons in dit nummer op een meeslepend verhaal over deze gebeurtenis, die hij van dag tot dag op de voet heeft gevolgd.

Maar deze In Vogelvlucht biedt veel meer mooie bijdragen. Zoals een artikel over de verrassende toename van het aantal bruine kiekendieven en berichtgevingen over de uitkomsten van broedvogeltellingen op de Hoogezandsche Gorzen en de Esscheplaat. Iedereen die aan deze editie heeft meegewerkt, wil ik hartelijk bedanken!

Veel leesplezier!

1. Kroon op het werk: moeder en jong Zeearend op het nest. Korendijkse Slikken, Goudswaard, juni 2021, Gert Huijzers.

Eerste broedgeval van de Zeearend in de Hoeksche Waard

GERT HUIJZERS

Er is lang naar uitgezien en dan is het zover, de Zeearend komt tot broeden op de Korendijkse Slikken (Natuurmonumenten) bij Goudswaard en is daarmee het eerste broedgeval voor de Hoeksche Waard.

Wintergasten

Zeker sinds eind tachtiger jaren van de vorige eeuw is de Zeearend een jaarlijkse wintergast van de Korendijkse Slikken. Hoewel de arend er dan niet permanent verkeerde, was het blijkbaar toch een zekerheidje voor diverse 'jaarlijsters', om rond de jaarwisseling over de Westdijk bij Goudswaard te rijden om te proberen de soort voor hun jaarlijst af te tikken. De eerste geregistreerde waarneming op www.waarneming.nl dateert van 8 november 1992 door de Arie en Leen van der Linden.

Tot 2010 betrof het veelal 1 exemplaar, bij uitzondering 2 vogels, en dan bijna altijd niet-adulte exemplaren. In 2013 werd voor het eerst een vogel in het broedseizoen gezien en vanaf dat jaar regelmatig 2 of zelfs 3 vogels gedurende een groot deel van het jaar, waarbij ook meer adulte vogels werden gezien. Zeker de laatste tien jaren is de Korendijkse Slikken ook als slaapplek door één of meer vogels gebruikt, zowel door onvolwassen als adulte vogels.

Nederlandse broedgevallen

De Zeearend broedde voor het eerst in 2006 in Nederland, in de Oostvaardersplassen. Van 2011 tot en met 2015 kwamen zeearenden tot broeden in de Lauwersmeer, de IJsselmonding en de Biesbosch. Geleidelijk vestigden zich over de jaren heen paren in andere gebieden met grote wateren in Friesland, Groningen, de Veluwerandmeren, de Delta en het rivierengebied. In 2020 waren er 18 broedparen met 21 jongen en in 2021 kwamen 17 koppels tot broeden met 17 jongen. In de Delta kwam het tot een nieuwe vestiging, op de Korendijkse Slikken, wat naar later bleek het enige

succesvolle broedgeval in de Delta (bron: Werkgroep Zeearend Nederland).

De aanloop naar het broeden

Het koppel dat in 2021 succesvol tot broeden kwam vestigde zich vermoedelijk al vroeg in 2020. Vanaf augustus 2020 werden (achteraf gezien) de voortekenen al wat duidelijker met het zich regelmatig ophouden nabij de broedlocatie en naar wat later bleek zelfs op de nestlocatie. Vanaf de tweede helft september werden af en toe takken naar de toekomstige nestlocatie gebracht, maar nog niet met nestbouw begonnen. De echte nestbouw ving op 19 of 20 november aan. In die dagen werd bijna continu met takken naar de nestboom gevlogen,

een grote zware overhangende tak gebouwd, waarbij de vraag regelmatig is gesteld: “Houdt die tak dat wel?”. Tot nu toe wel en de tak heeft inmiddels verschillende stormen doorstaan.

De gekozen locatie geeft de arenden vanaf verschillende posten een uitstekend overzicht over de Spuimonding, het Haringvliet, de Korendijkse Slikken, de Beninger Slikken en zelfs zicht op de verder naar het westen gelegen Slijkplaat. Andersom geeft het de vogels vanaf genoemde locaties ook de mogelijkheid om hun nest, hun territorium, goed in de gaten te houden. Iets wat de schrijver regelmatig is opgevallen: als er een andere arend in de buurt van het nest kwam, waren de vogels altijd snel ter plaatse - ongeacht waar ze zich ophielden.

2. Drie van de vier Zeearenden als een ander paar op bezoek is. Korendijkse Slikken, Goudswaard, februari 2021, Gert Huijzers.

waarbij het oogde alsof dat niet echt van de grond kwam. Niets was minder waar want een paar dagen later, op 22 november, lag er een imposant nest, misschien wel 60% van het latere nest. Vanaf die periode waren de arenden zeer regelmatig op of in de buurt van het nest en dikwijls druk met het ordenen van de aangevoerde takken.

Het nest ligt centraal in een wilgenbosje op de meest zuidwestelijke punt van de Korendijkse Slikken, ‘de Punt’, waar het Spui en het Haringvliet op elkaar aansluiten. Het nest is op

Af en toe hield zich aan de zuidoever van het gebied een tweede adult koppel op, mogelijk afkomstig van de Hellegatsplaten of Tiengemeten. Ik heb dat een enkele keren mogen aanschouwen maar kreeg daarbij nooit de indruk dat dit tot gevechten leidde, eerder tot een vorm van acceptatie van elkaar. Daarbij aangetekend dat het tweede adulte koppel nooit in de buurt van het nest kwam. Dit in tegenstelling tot onvolwassen vogels, die dan veelal door de man werden opgepikt en

uitgeleide werden gedaan. Hier kwam het ook nooit tot ware gevechten.

Tot aan het broeden waren het koppel en andere bezoekende arenden voor het publiek goed te volgen. Tientallen, waarschijnlijk honderden natuur- en vogelliefhebbers hebben de belevenissen van de zeearenden gevolgd, jagend, baltsend, rustend, roepend, wat niet. Zowel vanuit kijkhut de Zeemol als vanaf de Kijkterp langs het Spui waren ze zeer regelmatig en goed te zien. De Kijkterp geeft op ca 650 meter goed zicht op de nestlocatie en de Spuimond. De nestboom staat naast een hoog opgaande dode boom, vanwaar de arenden zich in aanloop naar het broeden graag posteerden en van daaraf zich ook regelmatig lieten horen. De mooiste baltsroep had ik vanuit de Zeemol, bij windstil weer, terwijl de arenden op zo'n 650 meter bij de oeververdediging zaten. Het geluid droeg zo ver en was zo zuiver dat het met de telefoon goed kon worden opgenomen.

Man en vrouw zijn goed uit elkaar te houden, ten eerste omdat de vrouw duidelijk groter is en ten tweede omdat ze een soort van zwarte eindband aan de staart heeft. De man is geringd en blijkt van Duitse afkomst, de vrouw is ongeringd en daarmee is het gissen naar de afkomst.

Het takken slepen en het jagen zorgde voor de nodige dynamiek. De takken werden bijna altijd uit de naburige bomen gebroken, waarbij de vogels dikwijls hard op de te breken tak kwamen aanvliegen om 'm zo te breken. Soms pakte dat anders uit, als de tak niet brak en de arend terug zwiepte, wat een koddig gezicht was.

Veel jachtpartijen vonden plaats op het Haringvliet en de Beningen, maar misschien wel het meeste binnen de aangrenzende oeververdediging en graslanden op de Korendijkse Slikken. Tot genoeg van velen waren delen van de jachtpartij regelmatig vanuit de Zeemol te zien, waar de arenden zich graag op de weilanden langs de oevers van de krekken ophielden. De vogels zijn daar zowel met gevangen vogels als vis gezien. Regelmatig kwamen ze voorafgaand in de weken voor het

broeden daar ook kluiten gras of zelfs hele graszoden halen, die vermoedelijk als stoffering voor het nest zijn gebruikt.

Het mooie van de door de arenden gekozen locatie is dat het nest over het land onbereikbaar is en de kijkposten minimaal op ruim 600 meter liggen. Eventuele serieuze

3. Vrouw Zeearend met een kluit gras voor de stoffering van het nest. Korendijkse Slikken, Goudswaard, februari 2021, Gert Huijzers.

verstoring kan alleen via het water plaatsvinden, watertoerisme, vissers, jagers of te opdringerige belangstellenden. Uit observaties is gebleken dat de arenden zich weinig aantrekken van de op ca 450 meter afgemeerde pleziervaartuigen. Van kleine bootjes, zoals van vissers en ganzenjagers, die dichter onder kant komen houden ze minder van en verplaatsen zich dan naar nabijgelegen bomen. De kreek die langs het nest loopt is op veel plaatsen bijna verland, geeft geen zicht op het nest en is verboden gebied. De aanwezige verbodsbebording van het gebied in het water staat relatief dicht bij de oever, althans als het om tolerantiegrens van de arenden gaat, die op basis van ervaringen elders in het land op zo'n 300 meter is gesteld. Toezichhouders droegen met hun zeer regelmatige patrouilles bij aan het broedsucces.

De nestlocatie valt ook binnen het laagvlieggebied van het leger, maar wordt

gelukkig na verzoeken vanuit NM gemeden. Spannend was het nog wel toen er onverwacht een politie-oefening met helikopter inzet op het water in de buurt van het nest plaatsvond. De arenden leken zo'n 1,5 dag van slag, maar keerden gelukkig weer terug.

Het broeden en opgroeien

Medio februari kwamen de eerste berichten over paringen van het koppel. Er waren zelfs meldingen van al eerder. Dan ontstaat onmiddellijk de vraag en het speculeren "komt het tot eileg en wanneer?". Bij vroege broeders kunnen de eieren door zeearenden al in februari worden gelegd. In de literatuur is weinig te vinden over de tijdsperiode tussen de eerste paringen en de eileg, dus kunnen daar geen verwachtingen aan worden ontleend. Op 5 maart 2021 werden ze ook nog parend op het nest gezien en zijn we intussen minimaal enkele weken verder na de eerste paring.

Naast de natuurlijke omstandigheden van het koppel zelf heb je ook nog te maken met weersomstandigheden, zoals een storm op 12 maart 2021. Zou de boom met de zwaar overhangende tak en het nest erop het houden? 13 maart, ja hoor, alles nog op zijn plaats en de arenden op één van hun vaste plaatsen in het bosje, in de luwte. Later zou zich zo'n situatie herhalen, maar toen met meer blad aan de bomen. Situaties die in de Biesbosch tot het omvallen van 2 nestbomen met een bezet nest hebben geleid.

15 maart ging de Korendijkse Slikken vanwege het broedseizoen dicht en was er op dat moment nog geen indicatie van een gelegd ei. In overleg met NM, in combinatie met allerlei andere tellingen en daarvoor geldende vergunningen, kon ik de vogels blijven volgen.

Woensdag 17 maart tijdens de eerste observatie na de sluiting duurde het even om vast te stellen of de arenden 'thuis' waren. Uitgerust met telescoop en zicht op nest kwam plots de kop van het vrouwtje boven de nestrand. Dat zag er veelbelovend en daarmee spannend uit. Iets later verplaatste ze zich zorgvuldig door het nest en leek ze gezien de manier van bewegen een ei

te keren. Het kon niet anders dan dat het broeden was gestart!! Waarschijnlijk al op 16 maart, de eerste dag dat het gebied op slot was gegaan. Daarbij 38 dagen optellend, dan zou het eerste jong mogelijk op 23 april uit het ei kunnen komen. Direct met trillende vingers een app met het heuglijke nieuws naar de NM-groep gestuurd, die ook al maanden in spanning meeleeftde.

Een paar dagen later, tijdens een bezoek aan de Leenheerengorzenpolder, zagen we aan het einde van de dag één van de arenden op het Spui langs het pad van de Korendijkse Slikken jagen. Een locatie die ze voor de afsluiting van het gebied nooit bezochten.

In de weken erna zeer regelmatig wissels gezien, man of vrouw jagend boven de Korendijkse Slikken of Spuimond, rustend op vaste locaties, allemaal tekenen dat het goed verliep.

In de dagen naar 23 april nam de spanning toe, zeker toen op de dag ervoor door de vogels veel op het nest werd gemanoeuvreed. Eerste ei uit? 24 april kwam de bevestiging. De op het nest zittende vogel steekt in tegenstelling tot de weken ervoor ruimer met hals en kop boven de nestrand uit en verplaatst zich zelfs tot op de nestrand. Op enig moment buigt de moeder en maakt ze bewegingen naar mogelijk een diep in het nest gelegen pasgeboren jong! Op moment dat de zon schuilgaat achter een wolk verdwijnt moeder arend weer diep in het nest. Allemaal gedragingen die duiden op de geboorte van het eerste zeearendjong in de Hoeksche Waard en naar later bleek in de gehele Delta in 2021.

In de dagen en weken erna regelmatige observaties gedaan, waarbij ik op 1 mei met zekerheid 2 jonge vogels zag, met een duidelijk grootte verschil. Het verschil in grootte is een gevolg van dat de arenden direct vanaf het eerste ei gaan broeden, met als gevolg dat een eventueel tweede of derde ei later uitkomt. Dan tekenen zich zeker in de eerste twee weken de grootte verschillen al snel af in het formaat van de kopjes die af en toe boven de nestrand komen.

4 mei was weer een spannende dag, opnieuw harde ZW-wind 6-7 Beaufort en de bomen vol in blad. Gelukkig doorstond de boom en het nest ook deze aanslag.

Met de toezichthouder Tom van NM hebben we regelmatig samen vanaf het water observaties gedaan en zagen op 6 mei dat het vrouwtje druk was met voeren van prooiresten aan één of beide jongen, wat slecht vast te stellen was. In de weken erna werd duidelijk dat er geen teken van leven meer was van het tweede jong.

4. Vrouw zeearend veroorzaakt grote paniek onder de grauwe ganzen. Korendijkse Slikken, Goudswaard, februari 2021, Gert Huijzers.

Daags erna was er even reden tot bezorgdheid toen er foto's en berichtgeving kwam van Gersom Barendregt van 2 adulte zeearenden, maar dan ca. 2 km in oostelijke richting op de oeververdediging van de Korendijkse Slikken. Is er iets misgegaan? Want gezien de fase waarin het jong zich bevindt, dan is er altijd één van de ouders op het nest. Gelukkig gaven zijn foto's al snel uitkomst, beiden vogels hadden namelijk een compleet witte staart en betrof een ander koppel, waarschijnlijk van de Hellegatsplaten. Mogelijk hetzelfde koppel als wat zich meer langs de oeververdediging van de Korendijkse Slikken ophoudt. Bovendien had Gersom zowel op de heen- als de terugreis (met een aantal

tussenliggende uren) minimaal één van de ouders op het nest zien zitten.

Het overgebleven jong werd door het groter worden steeds regelmatig en beter zichtbaar, maar het duurde tot begin juni voor dat het zich op de nestrand liet zien. Op dat moment al volledig in het verenkleed en met afmetingen die aardig in de buurt van de ouders komen. Zodoende gemakkelijk op grote afstand te zien en vanaf veel plaatsen gemakkelijk te volgen. Ongeveer vanaf die tijd werd het jong soms

alleen gelaten, met minimaal één van de ouders in de buurt.

Ringen en zenderen

Over de gehele periode werd zeer regelmatig contact onderhouden met Dirk van Straalen van de Werkgroep Zeearend Nederland (WZN). Het doel van de werkgroep is het bevorderen van de bescherming van en ecologisch onderzoek naar de zeearend in Nederland. Op hun website valt te lezen wat daar onder wordt verstaan en nog veel andere interessante informatie zoals de vliegbewegingen van de door hen gezenderde vogels. Die vliegbewegingen geven prachtig inzicht over de afstanden die de vogels afleggen, naar welke gebieden en zelfs landen de vogels zich verplaatsen, maar ook welke dreigingen er

5. Vliegbewegingen van de jonge zeearend van de Koredijkse Slikken van juli tot medio december 2021. Werkgroep Zeearend Nederland, december 2021.

zijn zoals mogelijke botsingen met windturbines. Een reden van de WZN om bij NM het verzoek te plaatsen om de vogel te mogen ringen en van een zender te voorzien. 10 juni was het zover, het jong was 50 dagen en mocht worden geringd en 'gezenderd'. Een team met zeer ervaren mensen van de WZN, 2 NM'ers en ondergetekende werden op de Punt afgezet. De operatie werd vakkundig en zorgvuldig uitgevoerd door een klimmer die het jong vanaf ca. 15 meter hoogte liet zakken, om vervolgens door de ringers allerlei metingen en onderzoeken uit te laten voeren en het jong van de ringen en een zender te voorzien. Gelijk het moment dat bekend werd dat het jong een mannetje is en ruim 4 kg woog. Het ringmoment was gelijk een goed moment om de aanwezige prooiersten te bekijken. Een mooie variatie, jonge en oude brandganzen, meerkoet, wilde en kraakeend, brasem, karper en andere witvis. Allemaal herkenbare soorten vanuit de nabije omgeving.

Ondergetekende had daarnaast af en toe contact met Martijn de Jonge, o.a. bekend van het boek 'de zeearend in Nederland', om vanuit zijn ervaringen te zien hoe die overeenkwamen met mijn bevindingen, o.a. over potentiële verstoringfactoren.

Na het ringen en zenderen was het wachten op de eerste vliegverplaatsing van het jong, wat eind juni binnen het bosje al plaatsvond. Geleidelijk werd dit opgerekt over de Koredijkse Slikken, daarna het Haringvliet op, met uitstapjes over de zuidwest Hoeksche Waard, Putten tot aan Spijkenisse en Goeree Overflakkee. 28 oktober verliet het jong zijn nestplaats en verbleef daarna ca 1,5 week op en om de Ventjagerplaten. Het afscheid aan de Koredijkse Slikken was dus ruim 120 dagen na zijn eerste vliegbeweging!

Verrassend was dat het jong op 7 november jl. nabij Antwerpen werd gemeld en een dag later zelfs naar de rand van Brussel doorvloog! Dat duurde allemaal niet lang want twee dagen later registreerde de portal de jongeling nabij Domburg op Walcheren. Weer een dag later is het jong naar de zuidoever van Schouwen-Duiveland gevlogen en verblijft daar op moment van schrijven (medio december '21) nog steeds, maar wel met uitstapjes naar Tholen. Dit is allemaal goed te volgen op de site van de Werkgroep Zeearend Nederland. Zie bijgaand kaartje van Werkgroep Zeearend Nederland met de vliegbewegingen van het jong tot medio december 2021.

Prachtig, één groot avontuur dit eerste succesvolle broedgeval voor de Koredijkse Slikken en de Hoeksche waard!! Hopelijk dat dit zich in 2022 mag herhalen.

Dank

Dank aan Natuurmonumenten en de Werkgroep Zeearend Nederland voor de vergunningen, samenwerking en dat ik bij het ringen aanwezig mocht zijn!

••

De uilen in de Hoeksche Waard in 2021

RUUD POLDERMAN

6. Jonge kerkuilen in Hoeksche Waardse nestkast. Locatie vervaagd, oktober 2021, Jenneke Leeuwenburg.

Hoe is het de uilenpopulatie in de Hoeksche Waard vergaan in 2021?

Het jaar begon niet best want in februari lag er een week lang een dik pak sneeuw en vroom het ook nog.

Gevolg was dat er in een kort tijdsbestek elf meldingen kwamen van dode kerkuilen die graatmager waren en dus verhongerd. Dat zijn alleen de uilen die gevonden zijn. Aangenomen mag worden dat er veel meer uilen deze vorstperiode niet hebben overleefd. Van andere

uilen zijn geen terugmeldingen ontvangen, maar onder de steenuilen, ransuilen en mogelijk ook bosuilen zullen vermoedelijk ook slachtoffers gevallen zijn.

Na deze vorstperiode was het lange tijd heel koud en nat, gevolgd door een hele droge periode. Niet verwonderlijk dat door de weersomstandigheden er maar erg weinig muizen waren, wat van diverse kanten, waaronder boeren, werd bevestigd. Dit alles was geen aanmoediging om te gaan broeden. Hoewel in begin mei wel kerkuilen in de kasten werden aangetroffen was van broedsels geen sprake. Pas in juni lagen er eieren in de kasten en vanaf eind juli/begin augustus, konden de eerste kerkuilenjongen worden geringd. Duidelijk was dat de muizenstand zich eind mei en in juni had hersteld en de uilen reageren daar direct op. Op 9 juli werden in de schuur van het Waterschap ruim 40 dode muizen gevonden. Uiteindelijk zijn daar ook 5 kerkuilen geringd. Gezien de muizenstand is er hier en daar nog een tweede broedsel mogelijk, maar daar is nog geen zicht op.

Ook de steenuilen waren iets later dan andere jaren, maar in juni konden de meeste steenuilen worden geringd. Ondanks het koude voorjaar zaten de steenuilen toch veelal in april op de eieren. Kennelijk hebben ze wat minder last gehad van de kou door een ander voedingspatroon en minder afhankelijkheid van muizen. Begin juni echter werden in twee kasten per kast wel 10 muizen gevonden en een mol.

Schokkend was de constatering dat aan de Schuringsedijk in Strijen een steenuilenkast, waarin zeer waarschijnlijk jonge steenuilen zaten, uit een fruitboom is gesloopt. Wij stonden op het punt de uilen te gaan ringen, maar werden getipt dat de kast was verdwenen. Daarvan is aangifte gedaan bij de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid. Een dode steenuil is wat later onder de boom gevonden. De handeling was mede het gevolg van een familiekwestie en desinteresse in de natuur. Bestuurlijke dwang leidde ertoe dat de kast werd teruggeplaatst. Strafrechtelijk kon niet

worden opgetreden, omdat men beweerde dat de kast leeg was en er onvoldoende bewijs was. Heel teleurstellend.

Al met al was 2021 een jaar met matige broedresultaten. Bij de kerkuilen was tot nu toe sprake van 18 broedsels, waarvan 2 mislukt, en 62 jongen, waarvan 57 geringd; een vergelijkbaar resultaat als in 2020, maar veel minder dan het jaar 2019, waarin 128 jongen werden genoteerd.

Bij de steenuilen was het resultaat ook vergelijkbaar met 2020. Met 26 broedgevallen en 42 jongen, waarvan 22 geringd, was het aantal jongen wel behoorlijk minder dan in 2019, toen er 66 jongen waren.

7. Steenuilen op de uitkijk. Locatie vervaagd, juli 2021, Theo Leijdens.

Door de leden van de uilenwerkgroep zijn tot nu toe dit jaar weer enkele honderden bezoeken afgelegd om de kasten te inspecteren, schoon te maken en uilen te ringen.

Gelukkig zijn er bij de uilenwerkgroep, na een paar afmeldingen en een paar leden die minder actief zijn, een aantal enthousiaste mensen aangeschoven, waaronder een vrijwilliger met een ringersdiploma. Bovendien is de opleiding van Karin van den Berg al vergevorderd en heeft ze aan een aantal eisen van de opleiding al ruim voldaan.

••

Recensie “De Wilde Eend”

MARIANNE VAN DER WAAL

Onlangs is er een nieuw boek van Gerard verschenen. Het betreft een monografie over de wilde eend, het 21ste deel van een serie monografieën over vogels uitgebracht door Atlascontact. Gerard bracht mij één van de eerste exemplaren met de vraag of ik er een recensie over wilde schrijven voor In Vogelvlucht. Iets wat ik met veel plezier gedaan heb.

Het bijzondere aan dit boek is dat het niet alleen een ode is aan de wilde eend, volgens Gerard een ‘wereldse eend met bravoure’ maar ook aan Tom Lebret, vogelkenner en vogelonderzoeker bij uitstek. Hij was eerst Gerards grote voorbeeld en leermeester en later zijn medereiziger en dierbare vriend tot aan zijn dood in 1982.

Tevens schetst Gerard zijn eigen ontwikkeling tot bevlogen vogelaar vanaf zijn prilste jeugd, die hij doorbracht met zijn ouders in Rotterdam Tuindorp (waar ik ook ben opgegroeid).

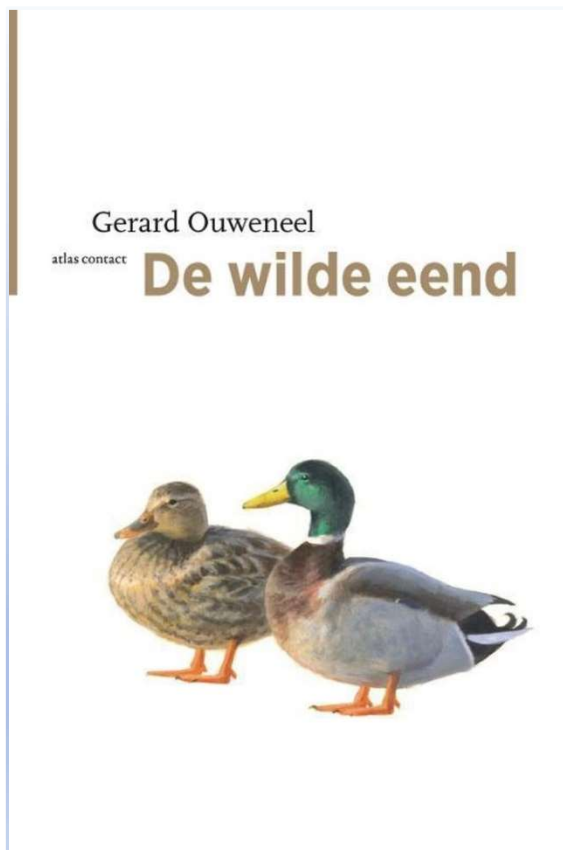
We lezen over de jaren dat hij op pad ging in gebieden die er nu niet meer zijn, zoals het legendarische ‘De Beer’, of dusdanig veranderd zijn door de Deltawerken dat de aantrekkelijkheid voor vogels daar sterk verminderde of zelfs helemaal verdween. En vooral over de tijd die hij doorbracht in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen met de Hoogezandsche Gorzen, zijn local patch zoals hij het zelf noemt.

Tom Lebret heeft bijna een halve eeuw wilde eenden bestudeerd. Daarmee heeft hij ongetwijfeld de basis gelegd voor Gerards belangstelling voor deze watervogel. Ik heb het sterke vermoeden dat, toen hij de nalatenschap van Lebret tot zijn beschikking kreeg én duidelijk werd dat deze zo algemene vogel hard in aantal aan het achteruitgaan was, hij het besluit genomen heeft om dit boek te schrijven.

Hoe krijg je in vredesnaam een boek vol over een eend die iedereen kent en zo gewoon is dat

hij niet eens opvalt in sloten en parken? Dat vroeg ik me wel af toen Gerard over zijn voornemen vertelde. Het antwoord op die vraag is: we weten een heleboel niet!

Als je hem goed bekijkt is hij prachtig, hij heeft een enorm verspreidingsgebied en voelt zich in elk type waterrijk biotoop thuis. Hij is tolerant ten opzichte van de mens en is niet kieskeurig wat betreft zijn dieet, dat weet iedereen. Maar om hem echt te leren kennen is er meer nodig.

8. Cover van Gerard Ouweneels laatste pennenvrucht: *De wilde eend*.

Bijvoorbeeld een bezoek aan een eendenkooi. Want behalve mooi is wilde eend ook lekker en dat hadden ze in de Middeleeuwen ook al door. Bij de beschrijving van de geschiedenis van de eendenkooi die teruggaat tot rond 1450 gaat er een wereld voor je open. De kooiker had geen gemakkelijk bestaan schrijft Gerard, maar de eenden in die kooi ook niet, er zijn er miljoenen 'de pijp uit gegaan' een gezegde waaruit blijkt dat eendenkooien een belangrijke plaats innamen in de Nederlandse geschiedenis.

Om het gedrag van de wilde eend te bestuderen moet je de tijd nemen en er rustig voor gaan zitten schrijft Gerard. Zo kom je achter hun dagen nachtritme, hoe de paarvorming in z'n werk gaat en hoe het precies zit met de hofmakerij van de woerden. Een apart hoofdstuk beschrijft het 'sociaal vertoon'. Dat leest als een soort licht-pornografisch relaas met bijzondere begrippen als 'kophaal', 'neer-op', 'kort-hoog', 'opjutten' en 'nekwemmen'.

Ook de broedperiode en de verschillende kuikenfases komen aan bod. Voor mij een eyeopener dat woerd en wijfje wilde eend al vanaf het najaar tot aan de broedperiode gepaard zijn en na die periode ook weer samen optrekken. Voor mij was de woerd altijd een profiteur die wel wilde paren maar als het op zorg voor het nageslacht aankwam: ho maar!

Ook vindt Gerard het (enigszins) begrijpelijk dat woerden wijfjes met veel machtsvertoon overmeesteren, soms met meerdere mannetjes tegelijk. Ze waren gewend aan regelmatig copuleren en nu het vrouwtje zit te broeden moeten ze ineens afkicken. Duidelijk een zienswijze vanuit een mannelijk gezichtspunt....

De rui, de trek en overwintering het komt allemaal aan bod, ook een controversieel onderwerp als de jacht schuwt Gerard niet.

Voor ons als vogelwerkgroepleden en inwoners van de Hoeksche Waard valt er extra veel te genieten. We lezen over ons bekende gebieden, over mensen die we kennen en situaties die we soms ook van dichtbij hebben meegemaakt. Gerard schrijft veel over het verleden maar hij heeft ook oog voor de huidige tijd en de grote problemen waar we nu voor staan zoals klimaatverandering, het gevaar voor schadelijke bestrijdingsmiddelen zoals neonicotinoïden, windmolens en verlies van biodiversiteit. Alles met het oog op de relatie met onze avifauna.

De kern van het boek is de vraag hoe het mogelijk is dat een eend, die zolang overall voorkwam en zelfs onder minder goede omstandigheden standhield, nu zo hard in aantal achteruitgaat. En waarom zien we dat niet bij de krakeend?

Na veel onderzoek komt als meest waarschijnlijke oorzaak de geringe kuikenoverleving naar voren. Pullen lopen vanaf het moment dat ze uit het ei kruipen overal gevaar. Predatoren, verkeer, menselijke activiteiten en een gebrek aan insecten speelt een rol, dit laatste net zoals bij de weidevogels.

2020 werd door Sovon uitgeroepen tot 'Jaar van de Wilde Eend'. Als vogel hoef je daar niet al te blij mee te zijn, want het betekent meestal dat het niet goed met je gaat als soort. Met meer aandacht voor de wilde eend hoopte Sovon op meer en gericht onderzoek naar de oorzaken van de achteruitgang, zowel door wetenschappers als door gewone burgers.

Of de wilde eend hetzelfde lot zal ondergaan als veldleeuwerik en grutto, met nog maar een fractie van de aantallen van enkele tientallen jaren geleden, weten we nog niet.

Hopelijk keert het tij. Maar Gerard eindigt met de constatering: "Ik weet het niet zeker en erg gerust ben ik er niet op."

Naar aanleiding van: G.L. Ouweneel, 2021. *De wilde eend*. Atlas Contact, Amsterdam.

Jubileum: 10 jaar "De Knotvogels"

DICK VAN HOUWELINGEN

9. Hardwerkende knotvogels. Hoeksche Waard, winter 2020-2021, Marianne van der Waal.

Het was 10 jaar geleden dat bij een bestuursvergadering Flip Scherbeijn, bestuurslid boombeheer, vertelde dat het knotten goed verliep maar dat een aanwas van nieuwe knotters zeer gewenst was.

Ik bedacht me dat onze weidevogelgroep uit zeer enthousiaste vrijwilligers bestond maar dat dit enthousiasme behoorlijk onder druk stond door het ineenstorten van de weidevogelpopulatie op de akkers. Een mailtje zorgde ervoor dat verschillende weidevogelaars enthousiast reageerden. Traditiegetrouw moest er een naam voor onze ploeg gekozen worden en na enig overleg kozen we voor "De Knotvogels".

Een datum en locatie werden gepland, materiaal kregen we van Landschapsbeheer Zuid-Holland en vol goede moed gingen we aan de slag aan de Buitendijk bij Strijensas. Maar wat viel dat vies tegen zeg! Bomen die oud en krom over het water hingen en gereedschap dat nodig geslepen moest worden zorgde ervoor dat we enigszins verbaasd concludeerden slechts 5 bomen te hebben geknot.

We leerden echter snel en hadden wel door dat de eerste locatie een vuurdoop was geweest. Met geld verkregen van het Waterschap, voor

het beschermen van weidevogelnesten, kochten we een kleine motorzaag. Daarna ging het snel vooruit met de “professionalisering” van onze Knotvogels. Sommigen willen niets liever dan met een vlijmscherpe boomzaag de takken te lijf, anderen hangen het liefst met een motorzaag in een boom en anderen vermaken zich prima om de takken te verslepen en tegelijk weer eens bij te kletsen. De zagers zijn tegenwoordig allemaal gecertificeerd, lopen in professionele kleding en de zagen worden elk jaar gekeurd

Na 1 of 2 keer koffie wordt de ochtend, ook al traditioneel, afgesloten met soep. Onze voorzitter Marianne brengt daarnaast ook nog een fles port mee voor de liefhebbers!

Een belangrijke taak is weggelegd voor de knotbaas, hij krijgt van Flip te horen waar er geknot moet worden en prikt de datum. Inmiddels is dit Frank van Amerongen en hij heeft niet zoveel met vogels maar heeft wel veel gevestigd. In de loop der jaren is er het nodige verloop geweest in de knotploeg: knotters verhuisden, konden het fysiek niet meer aan of kregen andere prioriteiten, maar telkens vulde de ploeg zich weer aan, waardoor we altijd wel met 10 tot 15 knotters de knotwilgen te lijf gaan.

10. Knottende en port drinkende vogelaars onder leiding van een visser. Marianne van der Waal, winter 2020-2021.

Tot afgelopen jaar werden de dunne takken versnipperd en de dikke takken werden meegenomen door de houtstokers. Dat versnipperen was echter wel een hoge kostenpost voor Hoekschevaards Landschap Hierop heeft Flip contact gezocht met Van

Aalsburg, een groot bedrijf dat de wilgentakken goed kan gebruiken voor het maken van zinkstukken voor de waterbouw. Voor ons betekende dit echter wel meer werk, omdat de takken in grote bossen moesten worden klaargelegd voor een vrachtwagen met kraan. Maar ook dit kregen we weer onder de knie en hebben tientallen knotters van het Hoekschevaards Landschap een kijkje genomen bij het bedrijf van Van Aalsburg om te zien hoe “onze takken” worden verwerkt tot zinkstukken.

Na 10 jaar kunnen we terugkijken op de honderden knotwilgen die we van hun knot hebben verlost. Maar daarnaast ook op mooie en gezellige momenten die we met elkaar hebben beleefd. Een groepje staartmezen of een overvliegende zeearend vergrootte de natuurbeleving alleen maar meer. Interesse om eens mee te knotten? Meldt dit bij Frank van Amerongen, 0631662067 of frank_van_amerongen@hotmail.com

Een weergaloze dag

GERARD OUWENEEL

Zoals vissers het onder elkaar hebben over een lekker visweertje, speculeren vogelaars bij het afspraken maken op een aangenaam vogel(aars)weertje. Omdat de mens wikt maar uiteindelijk de werkelijke weersgesteldheid beschikt, pakt het verlangen naar zo'n plezierig weertje niet zelden anders uit met regen, mist, harde wind of koude..... De weerbollebozen van Meteo Consult willen er met hun voorspellingen er nog wel eens aardig naast te zitten.

Vier leden van onze vogelwerkgroep hadden al weken tevoren 3 november 2021 geprikt voor een dagje Delta. Een novemberdag dus, een maand waarin het weer bovenmodaal miserabel kan zijn. Toen ik op die 3^e november 's ochtends tegen negenen vertrok was het in Maasdam akelig mistig. Tegen de gewoonte in was het tijdens de Oude Land van Strijen doortocht daar minder nevelig. Op de Oudendijk, vanaf de voordeur van onze voorzitter, was het zicht over het Oude Land al alleszins redelijk, met doorkomende kleuren die november zo'n schitterende maand kunnen maken. Op weg naar de afspreekplek bij Intratuin maakten wij een tussenstop bij de schuur waar, achter glas, een Steenuil nogal eens in de ochtendzons wil poseren. Deze liet nu verstek gaan. Van Wanrooy-City langs de Boomdijk was nog in diepe rust gehuld, althans buiten.

Het was die 3^e november geen delta-excursie van vier met allerlei accessoires behangen vogelaars opgepropt in een vierpersoonsautootje. Joop had zijn riantrijdende bungalow beschikbaar gesteld, zodat we even later in alle ruimte en in het pluche Overflakkee binnenrolden. Er was geen zuchtje wind en alle windturbines stonden er dan ook roerloos bij, zowel die aan weerszijden van de Haringvlietbrug als het windmolenwoud op de Krammersluizen. Voor de windturbineobby was die 3^e november geen beste referentiedag.

Voor het rondje Delta hadden wij gekozen: heen over Schouwen-Duiveland en terug over Goeree-Overflakkee. Ons bewust van de onmogelijkheid om alle aantrekkelijke locaties af te gaan, vielen er in Joops comfort-bus toch wel wat voorkeuren te beluisteren: Kleine Zwanen, Toendrarietganzen, de Prunje met de Flauwersinlaag, de Brouwersdam en ook de Heerenkeet, de laatste in verband met de daar verkrijgbare voortreffelijke vissoep, waarvan in de loop der jaren Hoeksche Waardse vogelwerkgroepleden bij elkaar heel wat hectoliters genuttigd moeten hebben.

11. Hoeksche Waardse vogelaars in Zeeland. November 2021, Marianne van der Waal.

Vanaf de brug uitkijkend over de ruimte van het Haringvliet zag de dag er beloftevol uit: scherp licht, windstil, Hollandse wolkenpartijen en rimpelloos water. In Joops bus gingen de gesprekken over recente vogelbelevissen, onderbroken door het ophalen van herinneringen aan memorabele waarnemingen gedaan op plekken die wij passeerden.... Daar toen die Ruigpootbuizerd, dat Smelleken, een Houtsnip, IJsvogel of een Klapekster. Hoeksche Waardse vogelaars hebben niet alleen in eigen streek een verleden maar ook op Goeree en Schouwen.

Via de Bruinisse Polder en langs de Maire ging het aan op Viane, waar Joop zich even ervan wilde vergewissen of het goed ging met zijn daar wonende huishoudelijke hulp. Hij voerde ons naar een optrek die qua ruimte, uitzicht en omvang zich kon meten met zijn zomerhuis op

12. Prachtige lichten bij de Brouwersdam. Brouwersdam, november 2021, Marianne van der Waal.

wielen. Wij hadden graag kennismemaakt, maar Joops medewerkster was niet thuis.

Dat waren de vogels wél. Op zoek naar Toendrarietganzen scanden wij de koppen van drommen op een bietenresten-akker foeragerende Grauwe Ganzen. Wel een stel Kollen maar geen Toendra's. Vier aanvliegende zwanen die uitpakten als twee adulten met twee jonge, geelbekken welteverstaan, maakten alles goed. Ze gingen door naar de binnendijkse put bij Viane waarin wij ze even later badderend en pluimend aantreffen. Applaus. Later zou Johan Everaers mailen dat we getuige waren geweest van de aankomst van de eerste Duivelandse Kleine Zwanen van deze winter. De Viane-put was goed voor nog meer: alle courante zwemeensoorten waarbij ook Pijlstaart mannen, wat Rotganzen, Dodaarzen en ook een paar soorten steltlopers. Het plotseling omhooggaan van alle vogelkoppen attendeerde ons op een passerende man Blauwe Kiekendief, laag, snel en zuidwest gericht. Weer applaus. De tijd dat iedere winterse delta-excursie goed was

voor tenminste één Blauwe Kiekendief is voorbij, zeker voor wat mannen betreft. De toon voor de dag was gezet.

Vogels of vissoep

De route naar de Schouwse Inlagen en De Prunje leidt langs de Heerenkeet. Toen wij die passeerden en ik het woord 'koffie' liet vallen wezen mijn metgezellen met 'eerst de vogels' resoluut die suggestie af. Waarin ze gelijk hadden, naar bleek. Zelden zagen wij de Flauwers zo afgestampt met watervogels. Nog 19 Lepelaars, her en der de roerloze witte gestalten van Kleine Zilverreigers, vanaf de Oosterschelde invallende Zilverplevieren die kwamen overtijen en een door Marianne ontdekte late Oeverloper. Aan de binnenzijde waren Zwarte Ruiters en twee Groenpootruiters. Met de hem bekende hardnekkigheid poogde Joop de twee Strandleeuweriken van een paar dagen geleden te herontdekken. Die bleken foetsie. Boven De Prunje, aan gene zijde van de N59, gingen grote vluchten Goudplevieren heen

en weer. Er moest wel een Slechtvalk actief zijn, zij het dat deze erin slaagde uit zicht te blijven. Opnieuw kwam er een kiekendief over, hoog en strak richting zuidwest en door ongunstig licht slechts een silhouet. De jizz duidde op een Bruine.

Nog wat schuldbewust dat ik voortijdig mijn Heerenkeet verlangens had geopperd, vertelde ik over wijlen mijn Engelse vriend Ian Johnsson. Te logeren in Maasdam ging hij als invit e mee met een winterexcursie van de eerbiedwaardige inmiddels ten grave gedragen Club van Nederlandse Vogelkundigen, een dagtocht door de Flevopolders. Het weer was erbarmelijk, zodat 's ochtends uitsluitend vanachter beregende autovensters werd waargenomen. Rond het middaguur klaarde het op. Aangezien bij de Club de maaltijden en vooral de kwaliteit heilig waren ging het gezelschap toen een lunchetablissement binnen om toe te tasten, waardoor kostbare waarnemingsuren verloren gingen. Ian debiteerde veel z er Britse spitsvondigheden over die malle Nederlandse vogelaars om zich tijdens de beste waarnemingsuren terug te trekken in eetgelegenheden. Ik slaagde er niet in mijn vriends geestigheden te weerleggen.

Oosterschelde en Brouwersdam

Bij de rit door het Schelphoekbos en de Stolpweg kwam het weer tot herinneringen aan memorabele vogeldagen. Ieder van ons koesterde beelden van tijdens vorstperiodes in de kwelslootjes schuilende Bokjes en IJsvogels. Wij waren het erover eens dat het 500 hectare omvattende akkerproject langs de Stolpweg ten faveure van onder andere Patrijzen navolging verdiende in eigen streek, en dan onder auspiciën van het Hoekschevaards Landschap. Immers, een dergelijk project in de IJsselmondse Zegenpolder ontwikkelt zich ook beloftevol. Wij wezen elkaar op de nog steeds zichtbare wielsporen in de berm van het dwarsweggetje door de Koudekerksche Inlaag, bandafdrukken van de hier destijds in haast geparkeerde optocht aan vogelfotografervoertuigen toen er een stel Velduilen overwinterde.

Het uitzicht over de Oosterschelde was ongeëvenaard: hoog water, fraaie luchten, rimpelloos water en aan de verre horizon enkele sluiers van vallende buien. Geen bruinvisrugvinnen. De door het opkomende namiddaglicht in een gouden gloed gezette Plompe Toren gaf de ruimte waarin we ons bevonden een extra accent. Op een bakentje rustte een Grote Stern. Wat verder weg voerden vier zwart-witte watervogels duikpartijen uit. Na een kijkerscan zei een van ons 'Zeekoeten!' 'Alken', zei Joop gedecideerd. Het werd wat stil in de auto. 'Toch zie ik een Zeekoet', bracht Ruud naar voren. Joop pakte zijn toestel en fotografeerde er eentje, die uitpakte als een onmiskenbare Zeekoet. Na nog een paar foto's kon Joop op zijn schermje triomfantelijk een ontegenzeggelijke Alk laten zien. De ambiance op de Oosterscheldedijk was zo schitterend dat wij talmden met verdergaan. Een stel reeën in de achterliggende Inlaag, extra belicht door dat gouden namiddaglicht, was een goede reden om ons vertrek opnieuw uit te stellen.

De apotheose op de Brouwersdam was wederom indrukwekkend. Het in de inlaatsluis poedelende zeehondenballet trok veel bekijks. De lage terrasdelen aan de voet van de dam waren bezig droog te vallen. Ze trokken veel vogels waaronder Drieteentjes en Paarse Strandlopers. De buienluchten boven het binnenland contrasteerden met het klare zeelicht. Na opnieuw een Zeekoet versus Alk discussie, een Zwarte Zee-eend en een Roodkeelduiker koersten wij huiswaarts, richting dreigende luchten. Voor de Goereese vogeldorado's was het te laat geworden. Pas bij Den Bommel kreeg Joops statiekaros de eerste regen over zich heen. In de Hoeksche Waard waren de wegen kletsnat.

'Deze trip houden wij erin' beloofden we elkaar bij Intratuin.

Spektakel boven de tuin

PETER DE BARSE

Al anderhalf jaar werk ik thuis en als het even kan staat de tuindeur open en dan komen de vogelgeluiden vanzelf binnen. Een soort tweede natuur om die op te pakken terwijl je bezig bent een stuk te schrijven. Zo hoorde ik op 13 september het heerlijke 'gemaauw' van meerdere buizerds. Toch even kijken, gelijk een mooi pauze moment en daar krijg je nooit spijt van. Wel liefst zeven buizerds cirkelden rond, waarschijnlijk op trek naar hun winterkwartieren. Maar dat was nog niet alles. In het midden een adulte zeearend en de buizerds deelden plaagstoten uit. Normaal worden buizerds belaagd door zwarte kraaien. Nu namen zij die rol over en vielen zij de zeearend lastig. Alhoewel, deze schroefde rustig verder omhoog om na 5 minuten weg te glijden richting het Oude Land van Strijen.

Ik was zo onder de indruk dat ik vergeten ben er een foto van te maken, maar gelukkig kan ik Arie Leijdens altijd vragen om jullie mee te laten genieten van deze imposante verschijning.

Helemaal fris van geest weer achter de pc gekropen en bij aanvang van de video vergadering die vlak erna startte moest ik dit

13. Zeearend boven de APL-polder. Strijensas, september 2018, Arie Leijdens.

verhaal even kwijt en nu aan alle lezers van In Vogelvlucht.

Ik had het echter al eens eerder meegemaakt, ik dacht zo'n twee jaar geleden. Dus mijn handgeschreven vogelwaarnemingen boekje erbij en bladeren maar. Dat krijg je als je de dagelijkse waarnemingen niet verwerkt in een excel-spreadsheet zodat je niet snel kunt zoeken op 'zeearend'. Het voordeel is dat je meegenomen wordt in vele prachtige vogelontmoetingen in voorgaande jaren. Tevens merk je hoe de jaren voorbijvliegen (kreeg onlangs ook mijn eerste grieprik oproep binnen!), want de eerdere tuinwaarneming dateert van 21 oktober 2016. Ook in het najaar, dat wist ik nog, omdat ik het relateerde aan de trek van de buizerds. In mijn vogeldagboek had ik toen het volgende genoteerd: 'Tijdens het schoonmaken van de fietsen hoorde ik buizerds roepen. Cirkelden er boven mij 6 exemplaren met daartussen een juveniele zeearend. Bleef 10 minuten rondcirkelen en keerde toen terug richting het Land van Essche. Wat een thuiskomst van de vakantie!'

Het verschil tussen de waarnemingen in 2021 en 2016? 1 buizerd meer en de juveniele zeearend was volwassen geworden!

Wat is de moraal van het verhaal? Hoor je buizerds roepen, kijk altijd naar boven, want

soms krijg je er een cirkelende zeearend bij! Maar eigenlijk is dit een overbodige boodschap voor vogelaars.

••

14. Hoogezandsche Gorzen. Numansdorp, late herfst of winter 1960, Gerard Ouweneel.

Inventarisatie broedvogels Hoogezandsche Gorzen in 2021

HANS WESTERLAKEN

De Hoogezandsche Gorzen bestrijken het buitendijkse deel langs het Hollands Diep tussen de leidingstraat op de grens van Numansdorp en Strijen aan de oostzijde tot aan de Oosterse Bekade Gorzen nabij het Numansgors aan de westzijde. In totaal werden er 14 bezoeken afgelegd: 7 bezoeken aan de westkant van het gebied grenzend aan de Oosterse Bekade Gorzen door Hugo en Niels Groeneveld en het oostelijk deel vanaf het “huis van Van Rij” werd door ondergetekende zevenmaal bezocht.

Een uitgebreid verslag van veertig jaar inventarisatie van de Hoogezandsche Gorzen, geschreven door Gerard Ouweneel, kan via navolgende link gelezen worden. In dit verslag wordt ook dieper ingegaan op wat er door de jaren heen in het gebied veranderd is.

<http://natuurtijdschriften.nl/download?type=document;docid=545346>

In 2021 was de verruiging enigszins doorgezet, maar dat had dat weinig invloed op de broedpopulatie. Het aantal Bosrietzangers en Roodborsttapuiten liep niet op. De afwezigheid van de Matkop en de Grauwe Vliegenvanger was het meest opvallend. De Kleine Karekiet kwam vooral lager uit, omdat er alleen bij laag water goed aan de buitenkant geïnventariseerd kan worden en derhalve liggen de werkelijke getallen ongetwijfeld hoger. Voorts blijven fluctuaties binnen een aantal soorten zoals Winterkoning en Tuinfluiter binnen het redelijke. Het mooie aantal territoria van 12 Gekraagde Roodstaarten en 18 Nachtegalen, bleef exact gelijk aan voorgaande inventarisatie. Cetti's zangers lijken de grens van hun mogelijkheden met 12 territoria wel bereikt te hebben. De Boomklever en Appelvink, die al jaren vaste voet aan de grond hebben op de Esscheplaat, lijken de definitieve overstap richting west nog niet steeds te maken. Verheugend was, dat voor het eerst sinds 2007 de zang en balts van de Wielewaal weer waargenomen kon worden. Ook

de Bruine Kiekendief had het territorium aan de oostzijde weer bezet nadat zij in 2019 verstek hadden laten gaan.

❖ **Bijlage 1: Verloopoverzicht van het aantal territoria per soort in de periode 1970 tot en met 2021 op de Hoogezandsche Gorzen.**

••

Opnieuw naar de Marker Wadden

MARIANNE VAN DER WAAL

15. Hoeksche Waardse vogelaars op de Marker Wadden. Marker Wadden, augustus 2021, Marianne van der Waal.

In mei 2019 bezochten we met een aantal vogelwerkgroepleden voor het eerst de Marker Wadden.

In de In Vogelvlucht van herfst 2019 staat het verslag van Gerard over deze zeer geslaagde excursie. De vaartocht met het klassieke zeilschip was op zich al een belevenis en het verblijf op één van de vijf nieuw aangelegde eilanden was toen al meer dan de moeite waard. Lees er Gerards verslag nog maar eens op na. Een aanrader!

De Delta-excursie kon in januari door corona helaas niet door gaan. Toen er versoepelingen in zicht kwamen leek het Gerard en mij een goed idee om opnieuw de trip naar de Marker Wadden te boeken. Inmiddels was er veel

publiciteit rond de officiële opening van de Marker Wadden geweest met onder andere een prachtige film op TV en veel aandacht in de pers. Er wordt nogal eens gemopperd over hoe er in Nederland met de natuur wordt omgegaan. Dat er in ons kleine landje dan toch zo'n gigantisch project uitgevoerd wordt voor natuurherstel vind ik wel heel bijzonder en maakt me ook best een beetje trots. De aanleg van de 5 eilanden heeft de natuur in het Markermeer echt een boost gegeven, waardoor de waterkwaliteit wordt verbeterd wat vogels en vissen ten goede komt.

Op 14 augustus reden 22 vogelaars richting Enkhuizen en schiepten in op de Schuttevaer. Gelukkig werkte het weer mee, droog, zonnig en een lekker briesje, zodat de zeilen (met vereende krachten) gehesen konden worden. Onderweg werd er al intensief gespeurd naar bijzondere waarnemingen zoals de Pontische meeuwen die vaak te zien zijn bij het Naviduct.

Na bijna 2 uur varen meerden we aan in de haven en stapten we aan wal. Wat een spectaculaire veranderingen waren er direct al te bespeuren! Het was wel even slikken toen we een aantal huisjes zagen die je kan huren voor een langer verblijf. Ook is er een soort restaurant/bezoekerscentrum van Natuurmonumenten gebouwd aan een strand waar geluierd en gezwommen kan worden. Gelukkig wel in materialen die niet uit de toon vallen in het landschap.

Ook het landschap zag er totaal anders uit. Groeide er in 2019 alleen nog maar moerasandijvie nu waren er allerlei verschillende planten en grote rietstroken te zien. In de rietstroken hadden Baardmannetjes hun ideale biotoop gevonden. Overal hoorde je ze en ze lieten zich regelmatig zien, zowel volwassen exemplaren als juvenielen.

Je kan kiezen om zelf op pad te gaan of je aan te sluiten bij Debby Doodeman die meerdere keren per week het eiland bezoekt en precies weet waar je bijzondere vogels kan vinden. Wat direct opviel waren de gigantische aantallen oeverzwaluwen en de grote kolonie broedende

visdieven. Deze zag je overal rondvliegen met voer voor hun jongen.

16. Gerard en Janus in gesprek met Debby Doodeman. Markermeer, augustus 2021, Marianne van der Waal.

Gerard ontdekte de eerste Reuzenster en daar was Debby heel blij mee. We kwamen tot 4 soorten sterns, ook de Dwergstern en de Zwarte Stern konden genoteerd worden.

Zo'n 25 Casarca's, zeker 10 Steltkluten, 4 Krombekstrandlopers en een Slechtvalk maakten deel uit van de 52 soorten die we gezien hebben. Heel bijzonder vond ik de Groene kikkers die met hun gekwaak hun aanwezigheid verrieten. Hoe ze er beland zijn is de vraag, misschien met de aanvoer van grondstoffen. Dat ze op eigen kracht gekomen zijn is niet waarschijnlijk.

Na een wandeling van zo'n drieënhalf uur werden we aan boord terugverwacht en werden we onthaald op heerlijke soep. Met een lekker drankje binnen handbereik zeilden we terug en werd er gezellig nagepraat over alle indrukken van deze mooie dag.

Het blijft spannend hoe de eilanden zich verder gaan ontwikkelen. Misschien ziet het er volgend jaar weer heel anders uit. Een goede reden om in 2022 weer te gaan.

Karins verdraaide Draaihalzen

GERARD OUWENEEL

Dit is een klaagverhaal, een relaas over een vogel waarop ik zeer gesteld ben maar helaas sporadisch zie. Die frustratie betreft draaihalzen. *Jynx torquilla* is niet de enige soort die ik naar mijn smaak te weinig waarneem. Een opsomming van het schaamlijstje zal al gauw een pagina van dit bulletin vullen. Spontaan noem ik er vijf: bokje, waterrietzanger, vorkstaartmeeuw, de beide franjepoten en hop. Maar draaihalzen vreten extra aan het gemoed, waarschijnlijk omdat ik vaak achter het net vis en bovendien het erop op lijkt dat Maasdam een draaihalzendorp wordt of al is, een status waarvan ik mij buitengesloten voel. Op eenmaal na.

Ik probeer de frustratie uit te leggen. In Oost-Europa is de draaihals een dorpssoort waarvan ik uit het hoofd een aardige rij waarnemingen uit Polen, Wit-Rusland en nog van verder weg moeiteloos kan opsommen. Maar voor waarnemingen uit Nederland is het dusdanig schrapen dat ik, om de draaihalsboekhouding af te sluiten, waarschijnlijk aan de vingers van twee handen genoeg heb. Destijds tweemaal op De Beer, een keer in het voorjaar bij Breskens, eentje op Texel en dan onlangs op Overflakkee, een exemplaar dat, zeer displaced, in september op een doodlopende polderweg richting Krammerse Slikken rustte. Misschien waren er nóg een paar maar dan zou ik zeventig jaar vogeldagboeken moeten doorlopen. Ook twee uit onze streek: eentje na een telefoontje van wijlen Corrie van Rij van de Hooge Sluis in de Ambachtsheerlijkheid met: "Gerard, er zit hier een draaihals tegen een paaltje...!" Geen moment twijfels want Jan en Corrie van Rij kenden hun soorten prima en ik rukte dan ook uit. En dan, nog in de vorige eeuw, eentje hier rond huis. Deze bracht het gezinsleven een paar dagen tot verstarring. Maar verder slaagde ik erin andere Hoeksche Waardse draaihalzen te

missen. Eén troost. Dankzij gidswerk van Arend van Dijk weet ik inmiddels een plek in Drenthe waar ze 's zomers te vinden zijn. Gaat het draaihalsloze bestaan te diep invreten dan kan ik naar Drenthe, een pelgrimage die geen plaag is maar wel een kleine drie uur tussen de wielen betekent.

Ik zwijg liever over de ontmoetingen met vogelaarsmakers in het veld waarbij deze dan de achteloze opmerking maken: 'Wij hadden nog een mooie draaihals....!' Naar mijn ervaring excelleren daar met name de 's Gravendeelse broers in wanneer ze in het voorjaar op beflijsters zijn uit geweest in en rond Groot Koninkrijk. Indien ik er dan ook heenga, willen die beflijsters meestal wel lukken. Maar hun draaihals nooit. En ook bij dat exemplaar onder Zuidzijde het afgelopen voorjaar, viste ik achter het net. Gedreven door een forse draaihalsloze periode toog ik ook naar Zuidzijde, waar ik niet de enige was. Er behoefden nog net geen dranghekken aan te pas te komen. Bij mijn komst was de vogel zojuist nog gezien. Maar tijdens een poos wachthouden moest ik volstaan met verhalen bij welk bosje en hoe mooi hij zich had vertoond. En waren er ook declaraties over opdringerige fotografen. Ik ging door naar de Korendijkse Slikken. Toen, daarvan terugkomend, ik in Zuidzijde weer poolshoogte ging nemen waren er nog steeds postende vogelaars annex fotografen. Maar geen draaihals. U voelt het al aankomen... die liet zich pas weer zien bij terugkeer thuis.

17. Draaihals in Gerards tuin. Maasdam, mei 1997, Gerard Ouweneel.

Neen, ik klaag over tot dusver in Maasdam gemiste draaihalzen. Dat zijn er tenminste drie. Met die ene op de stoep voor Wil Bouwmeesters bedrijf in Puttershoek meegerekend vier. Bij die laatste was ik weg. Echtgenote Els zag hem na Wil Bouwmeesters waarschuwing wél... "Heel mooi en vlakbij, Gerard", kreeg ik achteraf te horen. Wijlen Klazien Dijkers vertelde, ook naderhand, over een draaihals die de Maasdamse Dorpsstraat lichtelijk op stelten had gezet.

Bij beide andere draaihalsmissers was een hoofdrol weggelegd voor dorpsgenote Karin van den Berg, dochter van Joop! Karin meldde vorig voorjaar via de streeksite een draaihals in haar straat. Ik erheen, een poosje rondgeneusd en praatjes gemaakt met Karins buurtgenoten, die een vreemde vent met verrekijker zagen speuren. Leuk allemaal, maar geen draaihals. Toen ik telefonisch verslag uitbracht over de mislukte draaihalstour was Karins commentaar: "Ja Gerard, maar je had achter in een andere tuin moeten kijken...!" Ik opnieuw op sjouw en weer retour zonder draaihals.... een slechte dag voor het zelfrespect.

18. De Boezemvliet Draaihals. Maasdam, april 2021, Karin van den Berg.

Nadat ze eerdere draaihalzen in 's Gravendeel en Puttershoek ook had gemist was deze voor Karin een premièresoort, in DBA-kringen aangeduid met een lifer. Hij kreeg de naam Boezemvliet-draaihals, een titel die de vogel dankte aan de Nationale Postcodeloterij. Dat zit zo. Die loterij had alle leden een vogelboek toegezonden, ook aan de eigenaar van de draaihalstuin, de tuin die ik dus veronachtzaamd had. Die eigenaar sloeg dat boek eens open,

precies op de pagina van de draaihals. Hij keek in zijn tuin en daar zat er eentje. Bizar nietwaar? Na die Boezemvliet-draaihals heb ik, refererend aan minder wordende zintuigen, Karin verzocht in het vervolg bij draaihalsbelevissen eraan te denken mij te waarschuwen. En, het liefst, te gidsen.

Wat gebeurt? Op 13 september jl. verschijnt er op de streekwaarnemingsite een mededeling van Karin over opnieuw een Maasdamse draaihals. Nota bene in de tuin van haar tante. Met de toevoeging dat deze de hele middag in tantes tuin had gezeten. De dame had de vogel met haar mobiel gefotografeerd omdat de soort haar onbekend was. De bewuste foto had Karin pas een paar dagen later in handen gekregen. Toen ik, wat verbolgen, Karin mailde óók haar tante over te halen in het vervolg bij vreemde vogels in het algemeen, en bij draaihalzen in het bijzonder, te waarschuwen, kwam als reactie:

“Die verdraaide draaihalzen ook altijd weer...! Ik heb mijn tante op het hart gedrukt om mij direct te bellen als ze een onbekende vogel in haar tuin heeft. Maar niet te hard want ze is al 83! Ik was wel heel blij dat ze foto’s gemaakt had met haar mobiel. Al moet ze daar nog wel een beetje mee oefenen. En ik beloof je plechtig te bellen als er weer een Maasdamse draaihals op mijn pad komt.”

Karins mail was een hele geruststelling. Trouwens, u begrijpt, bij draaihalzen elders in de Hoeksche Waard zijn telefoontjes uiterst welkom!

Reuzeafstand voor Dwergstern

GERSOM BARENDREGT

Vorig jaar voer ik op een zonnige zomerdag in augustus (2020) op het Haringvliet en wipte ik even langs op het eiland Bliek. Zoals altijd was het bij aankomst een lawaai van jewelste van krijgende visdiefjes, kokmeeuwen en dwergsterns. Nadat de rust was teruggekeerd, landde er een dwergstern dicht bij de vogelkijkhut. Snel maakte ik wat foto’s en zag dat de dwergstern aan beide poten geringd was. Ik had de foto op Waarneming.nl geüpload en er verder niks meer meegedaan, totdat ik in april een mailtje kreeg vanuit Denemarken. Het was Ulf Berthelsen van het “NW European Little Tern Project”, die bijzonder geïnteresseerd was in de geringde vogel. Nadat ik hem de RAW-bestanden had gestuurd konden ze de ringen aflezen en warempel, het was een exemplaar van het ring-project. In 2019 was de dwergstern als eerstejaars vogel geringd in La Someone, Senegal. Een jaar later bevond hij/zij zich een ruime 4500 kilometer verder op het kleine eilandje Bliek in het Haringvliet tussen 20 broedende soortgenoten! Het ringteam vermeldde nog dat de waarneming van de “groene ZA1” bijzonder interessant en belangrijk is, aangezien het de allereerste terugmelding in Europa is van een in Senegal geringde dwergstern. Een kers op de taart voor mij, om te zien dat deze kleine rakkers uit Afrika het zo goed doen hier op de Bliek, dat ik gemakshalve maar tot de Hoeksche Waard reken!

19. De net geringde Dwergstern ZA1. La Someone, Senegal, maart 2019, Ulf Berthelsen.

Het “NW European Little Tern Project” is een samenwerkingsverband van dwergsternringers uit Denemarken, Duitsland, Nederland en Afrika. Het overgrote deel van de vogels is als kuiken of volwassen vogel in één van de genoemde Europese landen geringd. Ulf meldde tegelijkertijd dat eind maart één van de door hem geringde vogels uit Senegal is terug gemeld. Prachtig toch!

••

Trekvogeloverlast

JANUS VERKERK

Achteraf bezien betreur ik het dat ik geen fotomateriaal heb van de volgende gebeurtenis. Slechts enkele weken voor het verschijnen van deze In Vogelvlucht verbleef ik met een klein gezelschap aan de kust van de Zwarte Zee om daar de gerenommeerde gestuwde vogeltrek mee te maken. Dat speelt zich af in een omgeving waar je als vogelaar eigenlijk niets te zoeken hebt. Stelt u zich een kustgebied voor met een grote stad, een vliegveld, veel verkeer en heel veel enorme toeristenhotels die elkaar beconcurreren om het aantal sterren. Hier overheen banen vele duizenden trekvogels zich een weg naar Afrika. Het gaat bijvoorbeeld om een scala aan roofvogels, maar ook pelikanen, bijeneters, ooievaars en zwaluwen zijn soms in indrukwekkende aantallen te zien. Maar het was vooral onze eerste excursie die me het meest is bijgebleven.

Tussen al die mega betonnen constructies liep een heel klein paadje naar een minimoerasje en een paar volkstuintjes van lokale Bulgaren waar de tijd even had stilgestaan. Een interessante plek om 's morgens neergestreken nachttrekkers te zoeken en ook te vinden. Zelfs een lokale steenuil bleek hier ook nog te kunnen overleven. Op één zo'n bedoening zat een oude man buiten op een stoeltje tussen paprika's, tomaten, wat bloemen en 2 bijenkasten leunend op een stok. Naast hem 2 oude lege oliedrums waarvan ons de functie ontging. Wij dachten aan wateropslag of zoiets. Plots vielen er vanaf aanzienlijke hoogte zo'n 80 bijeneters op zijn tuintje, het enige stukje groen dat voorhanden was om “bij te tanken”. En dat dan wel bij zijn 2 bijenkasten. De man veerde op en de leunstok veranderde prompt in drumstok en de olievaten als slaginstrument. Met veel lawaai probeerde de man de bijeneters te verjagen, hetgeen maar gedeeltelijk lukte overigens, want de bijen werden soms vrijwel onder zijn ogen voor de kasten verschalkt. Achteraf beseften we dat we het slaan op de lege oliedrums al veel vaker

hadden gehoord, zonder de achtergrond hiervan te herkennen natuurlijk. De 80 bijeneters trokken na een kwartiertje verder om die dag nog vele malen opgevolgd te worden door nieuwe groepen en groepjes doortrekkers. Deze man had dus in de trektijd haast een dagtaak aan het beschermen van zijn bijen. Een opzienbarende gebeurtenis en mogelijk een fenomeen uit vroeger tijden.

Beschuit met muisjes!

KARIN VAN DEN BERG

20. Huize Karins eerste gierzwaluwjong. Maasdam, september 2021, Karin van den Berg.

Het was gelukkig weer zover... het gierzwaluwseizoen 2021 begon voor mij op 21 april. Die ochtend scheerde de eerste gierzwaluw laag over mij heen boven polder Groot Koninkrijk. Diezelfde avond nog foerageerde er ook een exemplaar in onze wijk. Vanaf die dag stonden mijn zintuigen weer op scherp en liep de spanning op, want (wanneer) kwamen 'onze' giertjes weer terug in de kast?

Ons geduld werd behoorlijk op de proef gesteld. Na nog een maand wachten, omhoogturen en vooral blauwbekken op een stoeltje in de voortuin was het op 19 mei raak. Vrij snel was het stel weer herenigd en zaten ze samen weer in kast 5 te gillen. Gelukkig waren ze er weer! Mijn nekspieren konden weer ontspannen en de bloeddruk kon weer zakken naar normale waarden. Ik denk trouwens dat er voor die datum een chartervlucht naar Maasdam was ingepland want diezelfde dag waren de giertjes bij dorpsgenoot Gerard ook weer in de Lijster gearriveerd. We hebben er, op een kleine kilometer afstand, een 'volledige vergunning' op gedronken.

Door andere bezigheden en het wisselvallige weer heb ik minder tijd gehad om ze te observeren, maar er waren toch leuke momenten die ik gelukkig kon meepikken. Zo werd er aardig wat tijd besteed aan het opknappen van de nestkom. Er werd veel met veertjes gesleept. De naastgelegen kasten

21. Nestmateriaal stelen bij de buren. Maasdam, voorjaar 2021, Karin van de Berg.

werden schaamteloos leeggeroofd van nestmateriaal en fel bewaakt. Buren waren niet welkom. Je zou toch anders verwachten bij koloniebroeders.

Op 15 juni lag er een kapot eitje voor onze deur. Recht onder kast 5. Ik heb wel eens filmpjes gezien van Gierzwaluwen die eieren van zichzelf of van anderen met hun bek oppakken en uit het nest gooien. Zoiets moet hier dus ook gebeurd zijn. Zonde, maar we wisten nu wel dat er eieren waren.

Vanaf eind juli hoorde ik af en toe hele zachte bedelgeluiden uit de kast komen. Een voor mij onmiskenbaar geluid, omdat ik (als voedermoeder) de afgelopen jaren heel wat jonge giertjes in mijn handen heb gehad in de Vogelklas. Op 4 september was de veroorzaker van die geluidjes in beeld. Onze eerste jonge Gierzwaluw! Hoera!!! Dat er nog maar vele mogen volgen!

Ik heb het jong op 22 augustus voor het laatst voor 'het raam' zien zitten en het is vermoedelijk een dag later uitgevlogen. Tot de voorlaatste dag is het keurig gevoerd door beide ouders.

Bij de nacontrole bleken er in deze kast ook nog 3 koude eieren te liggen. Dat verbaasde mij wel enigszins, want dat zijn in totaal 5 eieren en normaal leggen ze er 2 tot 3 en bij uitzondering 4. Mogelijk zijn ze opnieuw begonnen; wie zal het weten? Het wordt tijd voor camera's!

Verslag BMP Esscheplaat 2021

PETER DE BARSE

Na een jaar niet te kunnen tellen wegens de onzekerheden rondom het alom aanwezige virus, konden we dit jaar weer de Esscheplaat op. Weliswaar met twee personen per deelgebied om de anderhalve meter ook bij de tellingen inhoud te geven, maar hoe fijn was het weer aan de slag te kunnen! 2020 was de tweede keer dat we een jaar hebben overgeslagen. In 2011 was de reden dat we het Oude Land van Strijen hebben geteld. Het is dan extra spannend of er na twee jaar bijzondere ontwikkelingen te zien zijn.

Voorbijgangers

In 2012 constateerden we de vestiging van de **Boomklever** en we zullen nooit weten of die wellicht al een jaar eerder heeft plaatsgevonden. Dat is nu eenmaal de consequentie van een jaar vrijwillig of gedwongen overslaan. De Boomklever heeft nu een stabiele populatie bereikt: 15 territoria.

In het laatste verslag over 2019 is uitgebreid ingegaan op de spectaculaire vestiging van de **Boerenwaluw**, die via de schoorsteen van 'Koosje' naar binnen vloog! Dit is blijkbaar eenmalig geweest, want een speciale inspectie in 2020 heeft dit avontuurlijke paar toen niet meer aangetroffen en ook in dit jaar geen Boerenwaluw.

Nieuwkomers

In 2021 kunnen we twee nieuwe soorten beschrijven. Volgens de Sovon BMP-criteria zijn dat de Iberische Tjiftjaf en de Boompieper.

Om met de **Iberische Tjiftjaf** te beginnen. Bij het bankje aan het Hollandsch Diep troffen op 17 april de twee telkoppels elkaar. Menno vertelde droogjes dat hij net een Iberische Tjiftjaf heeft ontdekt aan de westkant ter hoogte van waar het laarzenpad het griendbos verlaat. Uiteraard zijn de tellers van Oost even gaan buurten en een nieuwe soort voor Nederland waren we rijker.

Vogelend Nederland is het ook niet ontgaan, want op Waarneming.nl is de soort door vele vogelaars genoteerd. Vogeltoerisme op de Esscheplaat, het beestje moest eens weten! Tijdens onze tellingen konden we de zang van deze bijzondere soort op 1, 8 en 15 mei opnieuw optekenen en dat levert een territorium op. Of de zangkunsten een vrouwtje heeft weten te lokken die ook vanuit het Iberisch schiereiland op avontuur is gegaan zullen we nooit weten.

Op de Sovon-site staat vermeld dat er jaarlijks in het voorjaar in Nederland enkele mannetjes worden aangetroffen, maar dat die voor zover bekend niet hebben geleid tot broedgevallen. Ik vraag mij wel af hoe je dat kunt vaststellen, want waarom zou een verdwaald vrouwtje de zangkunsten van die andere reiziger niet in verroering brengen? Hoe dan ook, mooi dat deze dwaalgast ons telgebied heeft uitgekozen voor zijn zangkunsten!

22. Nieuwkomer op de Esscheplaat: de zeldzame Iberische Tjiftjaf. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Arie Leijdens.

De **Boompieper** is alleen tijdens de telling van 8 mei zingend aangetroffen. Ik heb dan zelf het gevoel van een later doortrekker, maar het is voldoende om een territorium vast te kunnen stellen. Bij een zomergast telt namelijk het aantal bezoeken vanaf de eerste waarneming. Dat was dus op 8 mei en daarna zijn er nog 4 tellingen geweest.

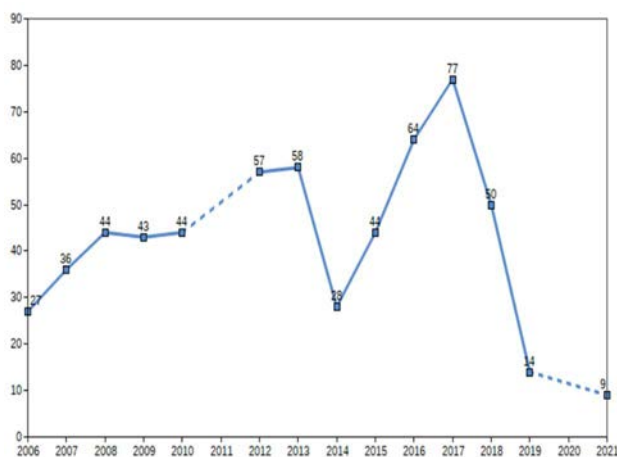
Het aantal normbezoeken is dan 5 en volgens de interpretatie tabel van de boompieper is dan 1 waarneming tussen de datumgrenzen voldoende om een territorium vast te stellen. Het zegt overigens niets over een succesvol broedgeval.

Nu ik dit weer heb uitgezocht doet mij dit met enige nostalgie terugdenken aan de lange avonden dat we met een groepje de tellingen handmatig uitwerkten. Het werd regelmatig middernacht voordat we gereed waren. Per soort moest je namelijk goed opletten! Nu doet de applicatie van Sovon het voor je in luttele seconden. Het voordeel is dat je geen vergissingen kunt maken.

Opvallende ontwikkelingen

Na deze nieuwkomers is het tijd om te kijken naar opvallende uitkomsten in 2021.

Het lijkt er sterk op dat de aantrekkingskracht van de Esscheplaat op de **Grauwe Gans** verloren is gegaan. Er zijn natuurlijk in de nabije omgeving veel geschikte broedplaatsen te vinden. Het blijft echter opvallend. In onderstaande grafiek kun je de terugloop duidelijk terugzien.

23. Verloop aantal territoria Grauwe Gans in broedseizoenen 2006 - 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

Het aantal **Houtduiven** is in dit seizoen opvallend te noemen. De soort is jaarlijks goed voor 5 tot 8 territoria, maar dit jaar konden er liefst 12 worden genoteerd. Dit is het aantal dat tijdens de telling op 1 mei is opgetekend. Ik sluit niet uit dat hier dubbeltellingen in zitten, maar dat is in het veld natuurlijk heel lastig te

bepalen. Op andere teldata zijn er 3 tot 7 koerende exemplaren aangetroffen. Ik denk dat een aantal van 7 realistischer is. De verspreiding van de 12 wordt weergegeven in onderstaande overzichtskaart.

24. Overzichtskaart verspreiding Houtduif op 1 mei 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

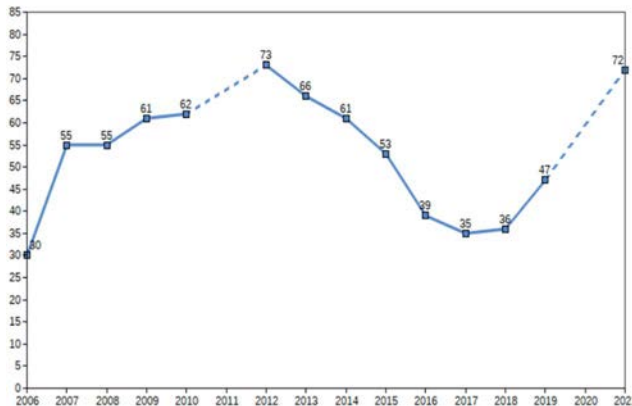
De **Cetti's Zanger** is een verhaal apart. Al jarenlang overal te horen, maar op de Esscheplaat (op de eerste teljaren 2006-2008 na) een opvallend afwezige. Pas in 2019 konden we een territorium opschrijven. Dit jaar was de soort tijdens elke telling niet te missen. Waarom het zo lang heeft geduurd is een raadsel, maar de verwachting kan worden uitgesproken dat het aantal van 8 de komende jaren een minimum zal zijn, of een strenge winter moet roet in het eten gooien.

Zoals op onderstaande verspreidingskaart is te zien, is er nog volop ruimte buiten de kern op de Esscheplaat.

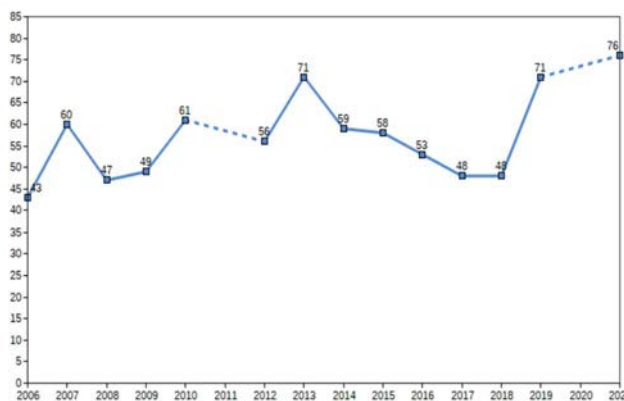

25. Overzichtskaart verspreiding Cetti's zanger in het broedseizoen 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

Er zijn twee zomergasten die het in 2021 opvallend goed hebben gedaan: de **Tjiftjaf** heeft met 72 territoria bijna het record uit 2012 toen: 73) geëvenaard en de **Zwartkop** met een recordaantal van 76 territoria.

26. Verloop aantal territoria van Tjiftjaf in broedseizoenen 2006 - 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

27. Verloop aantal territoria van Zwartkop in broedseizoenen 2006 - 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

Een andere opvallende uitkomst geeft de **Grasmus**. Na de mooie tellingen in 2013 en 2014 (17 en 18 territoria) zakte de grasmus terug naar 3 tot 7 per jaar. Deze zomergast is erg afhankelijk van de overlevingskansen tijdens de winter in de Sahel. In het najaar van 2020 waren de neerslaghoeveelheden aldaar erg gunstig en dat zien we terug doordat we wekelijks het veld in gaan. Alhoewel de soort door aanhoudende noordenwinden laat binnenkwam, is het eindresultaat op de Esscheplaat prachtig te noemen met maar liefst 23 territoria! Ik ben benieuwd hoe de landelijke resultaten zullen zijn. Nog nooit heeft deze opvallende zanger zich zo laten horen in ons telgebied. Een verspreidingskaart waardig, waarop je ziet dat

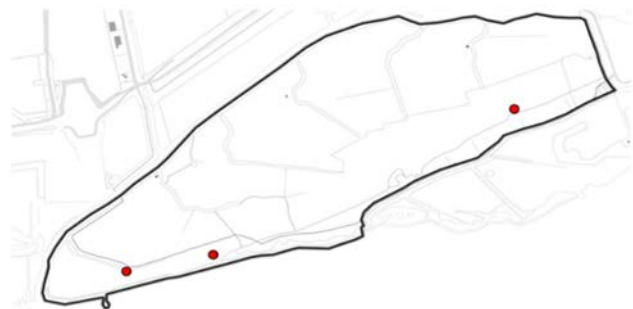
28. Overzichtskaart verspreiding Grasmus in het broedseizoen 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

de verspreiding zich niet meer beperkt tot de zuidrand.

In 2019 heb ik het volgende geschreven over de **Spotvogel**: “Wat te denken van de Spotvogel, overal te horen dit jaar en daar kom je maar al te graag zo vroeg het bed voor uit! Liefst 11 territoria kwamen uit de autoclustering. Het vorige maximum lag op 10, maar dat was in 1976 (!) en 6 in een recenter jaar (2015).”

En wat leverde 2021 op? Op 15 mei 4 zingende mannen, op 20 mei 5, 29 mei 7 en 12 juni 6 exemplaren. Doordat ze op verschillende locaties zijn waargenomen levert dit 12 territoria op rekening houdend met een fusieafstand van 200 meter met als normbezoek 1-6.

Aan de zuidrand konden we maar liefst 3 **Sprinkhaanzangers** noteren en dat is opvallend. Na jaren van afwezigheid hadden we in 2019 1 exemplaar en nu liefst 3 territoria.

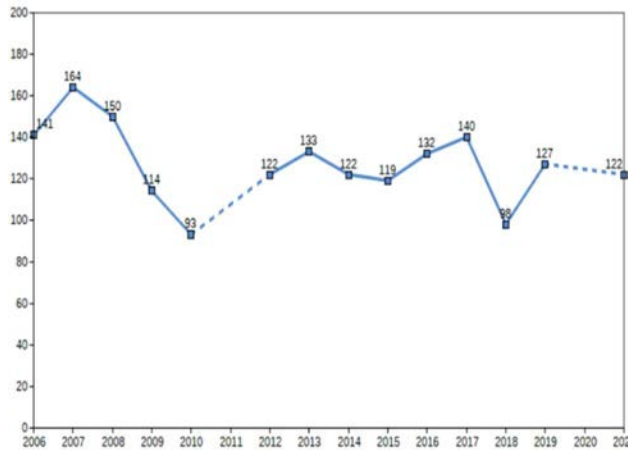

29. Overzichtskaart verspreiding Sprinkhaanzanger in het broedseizoen 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

In 2019 hadden we voor het eerst in onze telreeks vanaf 2006 een **Ringmus**. Toen de plaat er in 1976 nog behoorlijk anders uitzag huisden er zelfs 20. Hoe aardig om te noemen dat er dit jaar 3 territoria zijn vastgesteld, aangetroffen

tijdens 7 telrondes. Ze zaten dicht bij elkaar aan de noordkant iets ten oosten van Hannes.

Wat valt er nog meer te zeggen over de resultaten in 2021?

30. Verloop aantal territoria Winterkoning in broedseizoenen 2006 - 2021. Esscheplaat, Strijensas, broedseizoen 2021, Peter de Barse.

De **Buizerd** en **Havik** hadden elk weer één nest. Als het aan Arie Leijdens ligt blijft het hier niet bij. Bij de foto's die Arie mij mailde om in dit verslag op te nemen stuurde hij deze foto met de opmerking erbij dat deze jonge Zeearenden wellicht in de toekomst zich gaan vestigen op de Esscheplaat. Een mooie en spannende gedachte!

Voor de **Bosuil** moet je aan het einde van de winter op een rustige avond apart op pad. We spelen zijn mysterieuze roep af en hopen op een antwoord. Aan de oostkant bleef het stil, maar aan de westkant hoorden we bij de auto al een mannetje roepen en even later was die naar de Esscheplaat gevlogen om de prachtige avondsfeer te vervolmaken.

Van de **Ijsvogel** is net als in 2019 weer 1 territorium vastgesteld en afhankelijk van de komende winters zou het aantal weer uit kunnen groeien tot 3 (jaren 2014-2016).

Wat de spechten betreft is het natuurlijk geweldig dat we de laatste jaren 3 tot 5 plekken hebben waar de **Kleine Bonte Specht** zich thuis voelt. Dit jaar met 4 er precies tussenin en de beelden van een kleine bonte specht voedsel zoekend op een kale tak in de vroege ochtendzon is een reden om zo vroeg het veld in te gaan!

Een opvallend afwezige was de **Groene Specht**. Niet eerder zijn 30 territoria van de **Grote Bonte Specht** opgetekend.

De mezen hebben een prima gemiddeld jaar gehad: **Matkop** (8), **Pimpelmees** (26), **Koolmees** (37) en **Staartmees** (3).

De **Bosrietzanger** (11) lijkt weer terug op het niveau van het begin van de tellingen.

De **Winterkoning** (122) als meest voorkomende soort mag natuurlijk niet onvermeld blijven. Onderstaande grafiek zegt voldoende.

De **Boomkruiper** (40) is de laatste drie tellingen heel stabiel.

Een lastige soort om te ontdekken is de **Grauwe Vliegenvanger** maar ook dit jaar is het weer gelukt om er 7 te spotten.

Iedereen heeft zijn voorkeuren, ik ben een enorme liefhebber van de **Gekraagde Roodstaart**, wat een schitterende vogel is dat met een kenmerkende zang. Weliswaar met 23 territoria minder dan in 2019 (toen recordjaar met 33), maar niettemin heel goed passend in het meerjarig gemiddelde.

Tenslotte de **Appelvink** (3), in 2012 nieuw om ons op te warmen. Daarna 2 jaar afwezig om zich vanaf 2014 definitief gevestigd te hebben met jaarlijks 3 of 4 territoria. Ook een soort die je natuurlijk graag in je gebied hebt zitten. Dankzegging

Alle tellers weer hartelijke dank voor de uren in het veld en achter de pc voor het invoeren van de gegevens. Graag tot ziens in 2022!

31. Man Bruine Kiekendief boven een sloot in het Oude Land van Strijen. Oude Land van Strijen, Strijen, juli 2011, Martin Mollet.

Meer Bruine Kiekendieven dan verwacht

GERARD OUWENEEL & MARTIN MOLLET

Menig lid van onze vogelwerkgroep ging in op het verzoek om in het afgelopen broedseizoen extra te letten op de Hoekschewaardse bruine kiekendieven. Ruim tien jaar geleden, in 2010, besteedde onze HWL- vogelclub al aandacht aan de 's zomers in de streek verblijvende bruine kiekeken. Het aantal toen vastgestelde broedterritoria verbaasde. In de jaren nadien rees, althans bij mij (GLO), het idee dat de soort positie aan het prijsgeven was, wellicht mede beïnvloed door berichten dat de soort landelijk inleverde. Sovon Vogelonderzoek Nederland meldde in 2019 voor de jaren 2013 tot 2015 te komen tot een broedpopulatie van 900-1.200 paren. Sinds 2002 zou een geleidelijke afname plaatsvinden.

Ook omdat de Hoeksche Waard op provinciaal niveau als een bruine kiekendiefbolwerk te beschouwen is, werd het dus tijd om opnieuw te onderzoeken hoe deze voor onze streek karakteristieke roofvogel hier reilt en zeilt. Fijn was het te ervaren dat velen die in 2010 meededen opnieuw inhaakten. Immers, bruine kiekendieven blijken qua territoriumkeuze behoorlijk plaatstrouw, zodat inventariseerders profijt hebben van eerder opgedane ervaringen. De volgende leden van onze vogelwerkgroep zonden informatie in:

Mariska Barendregt (MB), Peter de Barse (PdeB), Ron Baggerman (RBa), Bas de Bruin (BdeB), Rob Burgmans (RBu), Sander Elzerman (SE), Dirk Goudswaard (DG), Hugo Groeneveld (HG), Rob ter Horst (RtH), Dick van Houwelingen (DvH), Gert Huijzers (GH), Henk van Leenen (HvL), Arie en Leen van der Linden (A/LvdL), Bert-Jan Luijendijk (B-JL), Els Marijs (EM), Cees Mesker (CM), Martin Mollet (MM), Gerard Ouweneel (GLO), Wicher Pen (WP), Bas Pols (BP), Ruud Polderman (RP), Rob Strucker (RS), Janus Verkerk (JV) en Hans Westerlaken (HW).

Baltsvluchten

In de loop van maart, kort na aankomst uit de winterkwartieren, beginnen de mannetjes met hun spectaculaire baltsvluchten. Zodra wijfjes op de avances zijn ingegaan en een nestplek geselecteerd is, begint het gesleep met nestmateriaal. Na een paar rondjes Hoeksche Waard, al dan niet alleen, mailde JV baltsvluchten en/of aanvoer van nestmateriaal op twaalf verschillende locaties te hebben waargenomen. En ook, met RBU, de aanwezigheid van vier mannetjes op 14 mei op Tiengemeten. Baltsvluchten uitvoerende mannetjes wil niet zeggen dat het metterdaad tot vestiging komt. Het detecteren en bevestigd krijgen van een broedlocatie is dan ook een geduld vergende zaak.

Gemiddeld worden de eerste eieren gelegd omstreeks 20 april. Met een broedduur van ruim vier weken zijn er eind-mei pullen. Is het zover

32. Merkwaardig gekleurde vrouw Bruine Kiekendief boven de Korendijkse Slikken. Korendijkse Slikken, Goudswaard, april 2021, Gert Huijzers.

dan onderneemt aanvankelijk alleen het mannetje jachtvluchten, waarbij hij een forse actieradius laat zien, tot vijf à zes kilometer van het nest, soms nog meer. Heeft hij prooi bemachtigd en brengt hij deze aan, dan vindt boven of nabij het nest overdracht aan het wijfje plaats, welke vaak vliegend wordt afgewikkeld. Dat is een spektakel van jewelste, een schouwspel dat fotografen tot opwinding brengt. Van buiten de Hoeksche Waard kwam ons ter ore dat nabij een weg gelegen

nestlocatie zich een forse rij met door fotografen bemande voertuigen kon ophouden.

Verschuivingen

Begrijpelijk dat verreweg de meeste territoriummeldingen vanaf eind-juni loskwamen. Het korps deelnemende vogelwerkgroepleden ving daarmee twee vliegen in één klap. Door af- en aanvliegende oudervogels was het eind-juni gemakkelijker de vermoedelijke broedparen te detecteren dan wel bevestigd te krijgen. Door vervolgens enkele weken later de rond de nestlocatie rondzwalkende vliegvlug geworden jongen te tellen, deed zich dan een kans voor het broedsucces vast te stellen

Bij het onderzoek van 2010 was een verdeling aangehouden van buitendijks en binnendijks gelegen territoria. Toen kwamen in onze streek vier bolwerken uit de bus: de Korendijkse Slikken met vier territoria, Tiengemeten met niet

minder dan twaalf, het Oude Land van Strijen met zes en Plan Argus annex Nieuw Bonaventura met vier territoria. De drie eerste terreinen verkeerden in 2021 in de min. GH kwam op de Korendijkse Slikken uit op drie territoria. Tiengemeten bood onderdak aan hooguit zeven stuks. In het Oude Land van Strijen bevonden zich

weliswaar opnieuw zes territoria, maar uiteindelijk kwamen er slechts drie paren tot broeden.

Als het bruine kiekenbolwerk van onze streek profileerde zich de strook tussen Puttershoek en Strijensas, het gebied dat wordt gevormd door de polders De Mijl, Nieuw Bonaventura, Kooiland en, als de meest zuidelijke, de Strijense Polder. Het door en langs deze polders lopende hoofdtracé van het Plan Argusvlinder had een sleutelrol. Al in 2010 bleek dat de

Hoekschewaardse bruine kieken baat hadden ondervonden bij het gerealiseerde Argusvlinder-project. Nu blijkt dat het belang van Argus als hun habitat verder is toegenomen. In en rond dat tracé kwamen er de afgelopen zomer elf paren tot broeden en hield een twaalfde koppel een territorium bezet. Applaus voor Argusvlinder.

Territoria en/of broedparen

Alvorens verder in te gaan op de ontvangen bruine kieken informatie eerst het onderscheid tussen territoria en paren die daadwerkelijk tot broeden komen, al dan niet met succes. Die scheiding bleek niet in alle gevallen te maken. Tussen beide begrippen is er soms een gap, maar er doen zich ook overlappingsen voor.

In het Oude Land van Strijen waren er in het voorjaar langs de gehele noord-zuid lopende Keen baltsende bruine kieken te zien en zou dus van territoria gesproken kunnen worden.

Uiteindelijk bleef er langs het tracé ten zuiden van de Hoekse Weg één stel dat óf niet tot broeden kwam of er al voortijdig de brui aan had gegeven. Dat stel ging de boekhouding in als een territorium. Van de vijf paren ten noorden van de Hoekse Weg, in Oude Land Noord dus, kwamen er drie tot broeden en brachten de beide andere het niet verder dan 'territorium houdend'.

Dan Tiengemetten. Van de twaalf territoria in 2010 resteerden er in 2017 nog negen, toen vastgesteld door een namens Natuurmonumenten uitgevoerde kartering. Nú was de uitkomst zeven territoria, een score die hoofdzakelijk gebaseerd is op waarnemingen van RBU tijdens diens maandelijks Tiengemetten-vogelmonitoring, waarbij hij het hele eiland rondgaat. Het maximale aantal van tien exemplaren (zeven mannen en drie wijfjes) telde hij op 12 juni.

Zowel RBU als GLO namen op Tiengemetten slechts twee uitgevlogen jongen waar. Er is dus wel succesvol gebroed, zij het dat blijkt dat Tiengemetten thans bruine kieken een minder aantrekkelijk broedhabitat is gaan bieden. RBU signaleert dat de veebelasting een negatieve

invloed had. Bovendien raakt het eiland te veel bebost, een ontwikkeling die haaks staat op het Maatregelenplan van destijds om het eiland 'plat' te houden. Met alle voorzieningen die Natuurmonumenten moest treffen om de onwelkome explosie van de Kleine Waterteunisbloem tegen te gaan zit het de vereniging bij het beheer van Tiengemetten niet mee. Bij het observeren van de beide paren bruine kieken op de Oosterse Laagjes was te zien dat vanaf Tiengemetten regelmatig oudervogels het Vuile Gat overstaken om te gaan jagen in de polders rond Zuid-Beijerland.

Van de Korendijkse Slikken meldde GHU dat in ieder geval één paar het tot twee uitgevlogen jongen gebracht had, zodat dit terrein in de boekhouding belandde met één succesvol koppel en twee territoria zonder verdere informatie.

Hoeksche Waard West

Dankzij de inspanningen van DG, Rth, DvH, B-JL, RP en BP lijkt het erop dat verreweg de meeste territoria annex broedparen ten westen van de A29 in kaart gebracht zijn, zij het mogelijk niet alle. Zo kreeg RP na afloop van het broedseizoen een melding van een brutverdachtig stel tussen Piershil en Goudswaard en sprak B-JL op de Bruine Kiekenbijeenkomst van 23 augustus over een mogelijk paar ten oosten van Zuid-Beijerland. Op die bijeenkomst vertelde Rth over de twee paren van het Groote Gat, die respectievelijk één en twee jongen grootbrachten. Hij hekelde het Staatsbosbeheer plan om dit gebied te openen voor het publiek.

Op die Oud-Beijerlandse kiekendieven brainstorming kwam ook de mogelijkheid op tafel van paren die te velde staande cultuurgewassen als broedhabitat kiezen. De tijd dat bruine kieken uitsluitend nestelden in uitgestrekte rietvelden is ver verleden. Elders in Nederland en ook ten minste eens in onze streek kwamen ze te broeden in cultuurgewas. Mede dankzij optreden van EM en MM die een enclosure (omheining) rond het nest wist te arrangeren, verliep dat broedsel succesvol. Met name in het uitgestrekte akkerareaal ten oosten

van de lijn Nieuw-Beijerland, Piershil en Zuidzijde zou zo'n broedgeval best kunnen. Tussen Piershil en Nieuw-Beijerland kwam een foto beschikbaar van een akker waarop omheininkjes leken te zijn aangebracht. BP lukte het de eigenaar van het bewuste perceel te achterhalen. GLO slaagde er niet in met die eigenaar in contact te komen.

33. Man Bruine Kiekendief boven het Oude Land van Strijen. Oude Land van Strijen, april 2021, Martin Mollet.

Als elders in onze streek, voor wat het binnendijkse deel betreft, bleken ook in West de vastgestelde territoria en/of bevestigde broedgevallen langs of nabij door het gebied lopende krekken te zijn gesitueerd. Daar waar het aantal uitgevlogen jongen vast te stellen viel, kwam in West de score uit op maximaal twee stuks per nest.

Jongenproductie

Bruine kiekendieven leggen maximaal zes eieren. Er zijn gevallen bekend waarin het ouderkoppel erin slaagde het volledige legsel groot te brengen en te doen uitvliegen, ook uit Nederland. Dat is uitzonderlijk. Van de 52 territoria annex bevestigde broedgevallen die wij de gepasseerde zomer in de boekhouding brachten, werd van twintig legfels het aantal uitgevlogen jongen bepaald. Daarbij ging het in totaal om 37 stuks, ergo: 1.9 per nest. In 2010 slaagde wij erin van 18 nesten het aantal uitgevlogen jongen vast te stellen. Dat waren er 41, ergo 2.3 per nest. Nú troffen wij slechts twee nesten met meer dan twee uitgevlogen jongen aan; eentje met drie in Nieuw-Bonaventura en in

Groot Koninkrijk een nest met vier. MM voorzag die vier van ringen.

Speelde de voedselbeschikbaarheid een rol bij de teruggevallen jongenproductie? Mogelijk. Hoewel bruine kiekken er een ruim menu op nahouden is denkbaar dat het in de tegenwoordig qua potentiële prooi lege Hoeksche Waardse akkerpolders niet voor ze meevalt aan de kost te komen. Neem Nieuw-Bonaventura met omliggende polders. Hoe hebben die twaalf paren het de afgelopen zomer daar qua prooi gelapt, voor zichzelf en hun jongen? Chapeau! Sommige paren hadden hun nestlocatie aanzienlijk minder dan een kilometer uit elkaar. Het kan overigens nog minder. Uit Duitsland stamt een voorbeeld van een oeverstrook met negen paren waarvan er zes binnen een lengte van 850 meter broedden. Dat was in 1965!

Na reduceren en deduceren kwamen wij op de 23^e augustus tot een analyse dat onze streek de afgelopen zomer 52 broedparen/territoria huisvestte, onder voorbehoud onderverdeeld in 28 bevestigde broedparen en 24 territoria. Met wederom daarbij de nadrukkelijke kanttekening dat er binnen de begrippen 'territoria' en 'broedgevallen' zowel afstand als overlapping is. Vrijwel zeker zijn die 52 stuks het minimum. Hoe omzichtig bruine kiekken zich bij en rond hun nest kunnen gedragen, ondervond de Strijensassenaar RBo. Vanuit zijn keuken had hij zicht op een territorium of wellicht zelfs een broedgeval in de aan gene zijde van de dijk liggende Oeverlanden. Daar komen heel wat vogelwerkgroepleden. Maar eerst na afloop van het broedseizoen bevestigde een collega dat hij het stel daar ook had gezien. Het koppel dat in 2020 erin slaagde jongen groot te brengen in de bocht van de afslag naar de A29 bij Numansdorp, werd daar in mei opnieuw gemeld. Wellicht betrof dat het paar dat nadien vlakbij die locatie joeg aan de westkant van de Numanspolder. Enfin, hopelijk blijft dat paar en andere ons ook de komende broedseizoenen aangenaam bezighouden.

Op onze bruine kiekken brainstorming van 23 augustus jl. werd besloten een door MM opgemaakte kaart en overzicht van de broedlocaties niet te publiceren in *In Vogelvlucht*. Dat lijkt ons beter voor de privacy van onze bruine kiekken. Jullie zullen daar ongetwijfeld begrip voor hebben.

Veel dank aan alle deelnemers. Hopelijk gaf het onderzoekje plezier en voldoening. En blijf voor de Hoekschewaardse bruine kiekken een oogje in het zeil houden!

Literatuur:

- Boele A., van Bruggen J., Hustings F., van Kleijnen A., Koffijberg K., Vergeer J.W. & T. van der Meij. 2021. Broedvogels in Nederland in 2019. Sovon-rapport 2021/2. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Glutz von Blotzheim Urs, N., Bauer, K.M. & E. Bezzael E. 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4 Falconiformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Ouweneel, G.L. 2008. Is het nieuwe Tiengemeten voor vogels ondanks de doordachte opzet toch een milieugok? De Levende Natuur 109: 27-30.
- Ouweneel, G.L. 2011. Dankzij kreekprojecten neemt Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* in de Hoeksche Waard toe. De Takkeling 19: 68-74.

Bijlage 1 – Verloopoverzicht aantal territoria per soort in de periode 1970 tot en met 2021 op de Hoogezandsche Gorzen.

Hoogezandsche Gorzen	1970	1978	1987	2000	2007	2010	2017	2019	2021
Grauwe Gans	0	0	0	87	15+	2	1	3	3
Nijlgans	0	0	0	5	10	2	1	3	-
Bergeend	3	4	4	4	3	3	3	1	1
Krakeend	0	7	8	2	+	+	2	3	3
Wilde Eend	95	79	52	24	+	+	3	4	2
Fuut	0	1	2	6	2	2	1	1	1
Bruine Kiekendief	1	2	3	2	2	2	?	0	1
Havik	0	0	0	1	2	0	1	1	2?
Buizerd	0	0	1	3	4	1	1?	2?	2?
Waterhoen	12	8	2	2	0	1	0	0	-
Meerkoet	4	18	11	7	4	1	1	1	1
Scholekster	6	4	4	3	3	3	2	1	-
Bosuil	1	0	1	0	0	1	0	1	2
Holenduif	0	3	6	4	3	6	6	5	2
Houtduif	30	40	9	7	3	5	3	4	3
Turkse Tortel	0	0	0	0	0	0	0	1	-
Koekoek	+	+	3	8	5	2	4	4	3
Ijsvogel	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Grote Bonte Specht	3	3	1	6	7	6	6	8	11
Kleine Bonte Specht	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Boomvalk	0	0	0	0	0	0	0	0	1?
Wielewaal	+	+	+	+	-	-	-	-	1
Groene Specht	0	0	0	0	1	1	2	1	0
Gaai	0	0	1	1	1	2	2	1	1
Zwarte Kraai	4	6	0	3	1	1	1	1	4
Matkop	5	2	1	3	1	2	3	2	-
Pimpelmees	12	7	3	4	12	8	8	12	8
Koolmees	12	6	7	16	14	15	11	17	20
Boerenwaluw	2	4	0	2	3	1	1	4	2
Cetti's Zanger	0	0	0	0	0	0	7	11	12
Staartmees	0	0	0	1	4	4	2	1	1
Fitis	32	38	20	57	30	26	21	32	29
Tjiftjaf	11	14	4	9	11	26	18	24	32
Fluiter	0	0	0	0	0	0	0	(1)	0
Rietzanger	16	0	0	0	0	3	6	4	6
Kleine Karekiet	22	8	17	22	13	37	47	59	35
Bosrietzanger	19	28	15	10	14	16	17	23	24
Spotvogel	11	4	0	2	1	4	5	5	2
Sprinkhaanzanger	0	0	1	0	0	1	1	1	2
Zwartkop	0	6	5	22	22	16	19	33	44
Tuinfluiter	21	13	11	21	23	31	23	25	14
Grasmus	13	12	4	15	8	12	11	20	18
Winterkoning	25	41	17	34	49	32	37	50	35
Boomklever	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Boomkruiper	5	0	0	2	7	13	10	10	9
Spreeuw	31	17	3	17	19	13	12	14	12
Merel	10	11	2	13	8	8	11	9	17
Zanglijster	7	5	13	3	8	5	4	8	11
Grauwe Vliegenvanger	2	1	1	1	1	3	3	2	0